

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2020–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Renata Kozlovská

**Rizikové chování dětí v Dětském domově v Moravské
Třebové**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2020–2022

BACHELOR THESIS

Renata Kozlovská

**Risky behavior of children in the Children's Home in
Moravska Trebova**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. 2. 2022

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za odborné vedení práce a za všechny věcné připomínky.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zmapovat rizikové chování dětí v Dětském domově Moravská Třebová. Teoretická část se zabývá nejprve obecně problematikou rizikového chování, příčinami, formami a možnostmi jeho prevence. Zaměřuje se rovněž na ústavní výchovu a s ní související druhy institucionálních zařízení. Následujícími tématy jsou dětský domov, dále pak spolupráce s jinými institucemi. Pro výzkumné šetření v empirické části byl zvolen kvalitativní výzkum v podobě polostrukturovaného rozhovoru, který byl uskutečněn s pěti jedinci pobývajících ve zvoleném dětském domově.

Klíčová slova

Dětský domov, pozorování, prevence, rizikové chování, rozhovor, ústavní výchova.

Annotation

The aim of the bachelor thesis is to map the risky behavior of children in the Children's Home Moravska Trebova. The theoretical part deals mainly with the issue of risky behavior, causes, forms and possibilities of its prevention. It also focuses on institutional education and related types of institutional facilities. The following topics are the children's home, as well as cooperation with other institutions. For research investigation in the empirical part, qualitative research was chosen in the form of a semi-structured interview, which was conducted with five individuals residing in the selected children's home.

Keywords

Children's home, institutional education, interview, observation, prevention, risk behavior.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	11
1.1 Příčiny rizikového chování	12
1.2 Formy rizikového chování	13
1.2.1 Členění rizikového chování dle legislativy	15
1.3 Prevence rizikového chování	15
1.3.1 Druhy prevence	16
2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	18
2.1 Definice.....	18
2.2 Historie.....	19
2.3 Funkce.....	20
2.4 Druhy institucionálních zařízení	21
2.4.1 Výchovný ústav.....	21
2.4.2 Diagnostický ústav	21
2.4.3 Dětský domov se školou	22
2.4.4 Dětský domov	22
3 DĚTSKÝ DOMOV	23
3.1 Historie.....	23
3.2 Funkce.....	23
3.3 Umístění dítěte do dětského domova.....	24
3.3.1 Specifika	25
3.3.2 Psychická deprivace	26
3.4 Primární prevence rizikového chování	27
4 SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI.....	29
4.1 Spolupráce s psychologem.....	29
4.2 Střediska výchovné péče.....	29
4.3 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	30
4.4 Instituce spolupracující se školskými ústavními zařízeními.....	30
4.5 Kurátor pro děti a mládež	30

4.6	Krizová centra.....	31
4.7	Nízkoprahová zařízení	31
4.8	Centrum J. J. Pestalozziho	32
4.9	Psychiatrické nemocnice.....	32
4.10	Policie České republiky	32
	PRAKTICKÁ ČÁST	34
5	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ V DĚTSKÉM DOMOVĚ MORAVSKÁ TŘEBOVÁ.....	34
5.1	Cíl a metodika	34
5.2	Charakteristika sledovaného souboru	35
5.3	Rozhovory	36
5.3.1	Chlapec M. (15 let)	36
5.3.2	Dívka J. (16 let).....	41
5.3.3	Dívka S. (15 let).....	44
5.3.4	Chlapec A. (15 let).....	49
5.3.5	Chlapec O. (17 let).....	53
5.4	Závěry rozhovorů.....	58
5.5	Zhodnocení výzkumu	62
5.6	Doporučení pro pedagogickou praxi.....	63
	ZÁVĚR	65
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	67
	SEZNAM ZKRATEK	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

V současnosti vzrůstá počet dětí a dospívajících ohrožených prostředím, ve kterém se vyskytují. Tato skutečnost je prokazatelná na základě počtu těchto jedinců umístěných do kojeneckých ústavů a dětských domovů. Vznikají různá občanská sdružení, nadace, programy či krizová centra mající za cíl zdravý vývoj dětí a mladistvých na ochranu jejich zdraví a mnoho dalších aktivit spadajících do oblasti péče o dítě.

Sociální prostředí dětí a mladistvých má důležitou úlohu v průběhu formování jejich osobnosti. Jedním z nejvýznamnějších prostředí, ve kterém dochází k přenosu základních norem a hodnot společnosti a k socializaci dítěte, představuje nepochybně rodina. Rané zkušenosti získané z rodinného prostředí ovlivňují budoucí vývoj jedince. V dnešní době se ocitá bohužel mnoho dětí v dětských domovech. Tito jedinci patří mezi nejohroženější skupiny.

Kvůli selhávajícímu rodinnému prostředí mají děti mnohdy problémy se školními výsledky, záškoláctvím, chováním, často citově strádají či jim dělá problém navazovat mezilidské vztahy atd. Dětský domov tedy na sebe musí vzít povinnost poskytnout jim podmínky a provádět činnosti, vedoucí k získávání žádoucích sociálních dovedností. Lze říci, že jedním z nejběžnějších důvodů umístění jedince do ochranné a ústavní výchovy je jeho selhávající a nestabilní rodinné prostředí.

Svým chováním mají rodiče největší vliv na dospívající i děti. Jako nejefektivnější se tedy jeví primární prevence cílená na rodiče. Nicméně v ústavních zařízeních se setkávají děti s rodiči velice málo a v některých případech vůbec. I proto je velice důležité soustředit se v primární prevenci zejména na ně, protože platí, že je vždy jednodušší problémům předcházet než je řešit. Tento princip platí v málokteré oblasti tolik, jako je tomu při výchově dospívající generace.

Cílem bakalářské práce je zmapovat rizikové chování dětí v Dětském domově Moravská Třebová.

První kapitola teoretické části se zabývá rizikovým chováním z obecného hlediska a následně zkoumá jeho příčiny a formy. Dále se věnuje prevenci rizikového chování a jejím druhům. Druhá kapitola je zaměřena na ústavní výchovu, její definování, historii, funkce a druhy institucionálních zařízení. Třetí kapitola se zabývá dětským domovem, historií tohoto zařízení a funkcemi, které by měl plnit. Dále se zabývá důvody umístění

jedinců do dětského domova a primární prevencí rizikového chování. Poslední kapitola představuje spolupráci s jinými institucemi.

V empirické části je proveden kvalitativní výzkum v Dětském domově Moravská Třebová prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pěti dospívajícími jedinci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

„Pod pojmem rizikové chování přitom rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost“ (Miovský, 2015a, s. 28).

Rizikové chování ohrožuje život či zdraví jedinců. V důsledku takového chování dochází k evidentnímu nárůstu sociálních, zdravotních, výchovných a dalších rizik pro společnost i člověka (Miovský, 2015a). V současnosti bývá termín „rizikové chování“ nahrazován termínem sociálně patologické jevy.

V publikacích je mnohdy pojem „sociální patologie“ označován jako sociální deviace, kterou je myšlen nekonformní způsob jednání z hlediska společenské normy akceptované většinou společnosti. Nicméně je zde žádoucí brát také v potaz, že se oba termíny od sebe odlišují. Sociální patologie znamená vždy něco negativního a špatného. Naopak sociální deviace není vždy jen negativní. Respektive deviantní chování nemusí být vždy kriminálním či nežádoucím (Fischer, Škoda, 2014).

V dnešní době dochází k neustálému nárůstu výskytu sociálně patologických jevů, a to od malých problémů v chování přes závažnější problémy až po kriminalitu, delikvenci, užívání návykových látek a další. Sociálně patologické jevy zkoumá např. psychologie, sociologie, adiktologie, etopedie, pedagogika, medicína atd. Tyto jevy vychází z tzv. normality společnosti, která je chápána jako vyžadované či očekávané chování. Každá společnost má svůj určitý soubor nepsaných či psaných očekávání a pravidel řídících lidské chování. Tento systém hodnot a norem spojuje dohromady členy dané společnosti (Fischer, Škoda, 2014).

Urban, Dubský a Bajura (2012) dělí sociální chování v souvislosti se sociálními normami následovně:

- **Deviantní,**
- **Nonkonformní** – v rámci tolerančního limitu,
- **Normokonformní** – v souladu se společenskými normami.

Deviantní chování je možné členit dále tímto způsobem:

- **Delikventní jednání,**
- **Antisociální a asociální jednání,**

- **Kriminální jednání,**
- **Disociální jednání.**

„Stanovit a definovat to, co je normální a co již není normální, je často značně obtížné. Norma je sice obecně hodnotící kritérium pro to, co je v konkrétním případě běžné (normální) a co nežádoucí (abnormální, deviantní). Jedná se však o značně subjektivní proměnnou, jejíž hranice se v průběhu společenského vývoje může měnit a posouvat“ (Fischer, Škoda, 2014, s. 22).

1.1 PŘÍČINY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Teorií, jimiž je vysvětlena příčina rizikového chování existuje celá řada. Nicméně mohou být obecně rozděleny na následující (Moravcová, Podaná, Buriánek, 2015):

- **Sociálně psychologické**

Těmito teoriemi je vysvětlen vznik daného rizikového chování dle temperamentu, sociálního učení či osobnostních rysů. Patří sem teorie charakteru, sociálního učení, odlišného kognitivního stylu a temperamentu.

- **Biologicko-psychologické**

Prostřednictvím těchto teorií je kladen důraz především na jednotlivé souvislosti mezi chováním a biologickými faktory (hormony, tělesná stavba, enzymy či genetika). Zde má své zastoupení např. teorie rozeného zločince. Chování, které se odklání od norem je určováno biologickými vlivy.

- **Sociologické**

V průběhu zkoumání rizikového chování se tyto teorie zaměřují na společenský kontext. Jedná se např. o teorie kulturního přenosu, teorie anomie, teorie diferenciální asociace, teorie subkultur a další.

1.2 FORMY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

V odborných publikacích, které se zabývají deviantním nebo problémovým chováním, jsou jednotlivé skupiny rizikového chování děleny v závislosti na odlišných formách nebo podle způsobu závažnosti daných činů.

Nejčastěji se lze v dětských domovech setkat s těmito poruchami chování:

1. Záškoláctví

Opakované záškoláctví se řadí do skupiny neagresivních asociálních poruch chování a představuje odchylku od žádoucích norem společnosti. Již ze samotného názvu je evidentní vymezení pojmu. Žák či student nemá ve škole řádně omluvenou absenci a zameškává úmyslně vyučovací hodiny. V těchto případech mohou být alarmujícím znakem také hojně absence omlouvání nepřítomnosti po odlišném časovém intervalu, než uvádí školní řád. Jedinec se snaží uniknout před povinnostmi, realitou a situacemi, které jsou pro něj nepříjemné. Nejrizikovějším je v tomto případě období puberty (Macek In: Sobotková, 2014).

2. Závislostní chování

S ohledem na zvolené téma bakalářské práce bude pojem závislostní chování spíše směřován k užívání alkoholických nápojů, tabákových výrobků (vč. marihuany). Alkohol a tabák patří mezi nejrozšířenější a nejběžněji užívané legální drogy v České republice (dále ČR).

Závislostní chování se zakládá na návykových látkách měnících psychický stav daného jedince, přičemž závislost lze dělit do tří skupin, a to (Kábíček, Csémy, Hamanová, 2014) na:

- psychickou (náladovost apod.);
- somatickou (pocení, třes rukou, průjem a jiné nepříjemné tělesné příznaky);
- psychosomatickou.

Faktory, které pravděpodobnost závislostního chování zvyšují

V dnešní době není zcela prokázáno, zda jedince vede jejich genetická výbava k vytvoření závislosti. Nicméně odborníci se mnohdy shodují na tom, že fenotyp

a genotyp se značně prolínají. Např. v rodině, kde je rodič alkoholik, je až desetkrát větší riziko této závislosti u jeho potomka. Psychické onemocnění, poruchy osobnosti, nízká sebekontrola, útky před náročnými životními událostmi, nízké sebevědomí a další představují psychické faktory potenciálně ovlivňující vznik závislostního chování. Bezesporu se objevují rizikové faktory také v sociální rovině (např. sociální skupiny, působení prostředí, vliv rodiny atd.). Dále může být motivací k rizikovému chování touha po určitém vzrušení, vyhledávání dobrodružství, vybočení ze stereotypu, vrstevnický tlak a experimentování (Sobotková, 2014).

3. Agresivita

Násilnické chování a agresivita patří bezpochyby mezi nejzávažnější problémy vyskytující se ve světě celoplošně. Bezesporu se profil problému promítá do každodenních záležitostí školských zařízení a samotných škol (Janský, 2014).

Podstatným faktorem napomáhající k správnému uchopení, usměrňování a prožívání daného jedince je rodič či vychovatel. Je důležité dítě jeho aktuálním obdobím provázet, snažit se mu porozumět a nabízet mu laskavou tvář. Objevuje-li se zvýšená agresivita již v dětství, je velice pravděpodobné, že bude daného člověka ovlivňovat celý život (Janský, 2014).

Endogenními příčinami agresivity mohou být různé formy poruch osobnosti vyvolávající vyšší míru agrese. Dle novějších výzkumů se může jednat také o zvýšenou hodnotu testosteronu v těle, což má za následek nekontrolovatelné a zkratovité jednání. Logickému hodnocení situace může bránit také nižší inteligence jedince. V neposlední řadě může být agresivní chování odrazem těžkého životního období. Frustrace a stres dávají více prostoru nekontrolovatelnému jednání (Janský, 2014).

Mezi **exogenní příčiny** patří primárně rodina. Dle dětského psychologa Matějčka pocházejí největší úskalí výchovy z rodiny. Děti potřebují především jistotu, a to zejména ve vztazích, dále potřebují pomoc a ochranu. Dítě či dospívající žijící v nevhodném rodinném prostředí jsou vystaveni více možnosti vzniku rizikového chování nebo sociálně patologických jevů (Matoušek, Pazlarová, 2014). Dalším exogenním faktorem je agresivita uveřejňovaná v médiích, kterou dítě či dospívající sleduje. Problémem v raném období je, že jedinec nedokáže oddělovat realitu od děje sledovaného v televizi

a s daným „hrdinou“ se ztotožňuje a přijímá jeho vzorce chování. Opět je hlavní prevencí rodina, která může zajistit výběr vhodných pořadů ke sledování (Janský, 2014).

1.2.1 ČLENĚNÍ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ DLE LEGISLATIVY

Se současnou legislativou související s užíváním pojmu „rizikové chování“ operuje dokument, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027:

- „Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování;
- Záškoláctví;
- Závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling;
- Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů;
- Spektrum poruch příjmu potravy;
- Negativní působení sekt;
- Sexuální rizikové chování“ (MŠMT ČR, online, cit. 2022-01-12).

1.3 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

„Uvažujeme-li o rodině, emocionálním přijetí dítěte a podobných věcech a tím o primární prevenci, znamená to, neotloukat kousky ledu z ledovce nad hladinou nebo jeho vrcholek zahřívát a rozpouštět, ale zvýšit teplotu v moři, aby se rozpouštěl spodek ledovce či lépe, aby ledovec vůbec nevznikl.“ (Matějček In: Biskup, Schneiberg, 1994, s. 121).

Do ohrožené skupiny s rizikovým chováním patří bezpochyby děti a mládež. Děti se mohou setkat s rizikovým chováním kdekoliv. Co se týče dětí z dětského domova, ty se ve většině případů setkávají s rizikovými faktory již v biologické rodině. Příchod dítěte či mladistvého do domova dětí je sám o sobě značně psychicky náročný. I z toho důvodu by měl být ošetřen následný pobyt prevencí napomáhající předcházení vzniku

problémového nebo rizikového chování. Každá společnost se potýká s rizikovým jednáním nebo sociálně patologickými jevy. Mládež i děti jsou vnímány jako sociální skupina, která je vůči nežádoucím vlivům oproti jiným skupinám nejméně odolná (Fischer, Škoda, 2014).

1.3.1 DRUHY PREVENCE

Prevence může být rozlišována na primární, sekundární a terciární. Prostřednictvím realizování preventivních opatření, účinná regulace rizikového chování předpokládá následující oblasti preventivního působení (Jedlička, 2015):

- **Prevence primární**

Primární prevence je v současnosti nazývána jako „primární prevence rizikového chování“. V rámci této prevence je působeno na celou populaci a dosah opatření je zde nejširší. Soustřeďuje se především na část, která není v rizikovém či narušeném stadiu. Úlohu primární prevence zastávají zejména školy, organizace dětí a mládeže či informační prostředky typu TV a další. Dále sem mohou být zařazeny i vyhlášky, zákony, směrnice orientované na život dětí žijících v rodinách či mimo rodinu. Primární prevence je vše, co brání vzniku rizikového chování. Cílem preventivních aktivit je pozitivně měnit jednání a chování skupin i jednotlivců.

- **Prevence sekundární**

Sekundární prevence znamená předcházení vzniku a přetrvávání určitého rizikového jednání u jedinců, kteří jsou tímto chováním ohroženi. Sekundární prevence nastupuje ve chvíli, kdy již k rizikovému chování došlo. Soustřeďuje se tedy na úspěšné zamezení opakování rizikového chování a jeho eliminování. Jedná se o preventivní aktivity, které jsou zaměřeny na rizikové skupiny a jedince, u nichž hrozí větší nebezpečí, že rizikovému chování propadnou.

- **Prevence terciární**

Tato prevence zahrnuje různá opatření včetně aktivit zaměřených na narušené skupiny osob a narušené jedince. Dalším předmětem zkoumání je sociální prostředí těchto osob, podmínky a příčiny vzniku recidivy tohoto chování.

Cílem je vyvarovat se škod, které byly např. způsobeny nemocí, a vytvářet základní předpoklady pro efektivní využívání a tvorbu mechanismů, zaměřujících se na odstraňování příčin rizikového chování. Pro chování odpovídající požadavkům společnosti vytváří příznivé podmínky.

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

2.1 DEFINICE

„Pod ústavem se pak často rozuměla instituce, která se stará o svěřence, izoluje je od jejich blízkých lidí i od běžného sociálního prostředí, mezi vychovateli a dětmi panují spíše nepřátelské vztahy, ústav si dělá nárok na soukromí, intimitu dětí, předpokládá péči o ně na celý život atd.“ (Pacnerová, Myšková, 2016, s. 20)

Jedná se o nezbytné opatření, které může nařídít soud v takovém případě, že jsou výchova dítěte či jeho rozumový, tělesný nebo duševní stav včetně řádného vývoje vážným způsobem ohroženy či narušeny, a to do takové míry, že je to v rozporu se zájmem daného jedince nebo existují-li vážné důvody, pro které nemohou rodiče dítěte zabezpečit jeho výchovu. Především tak učiní tehdy, kdy nevedla předchozí opatření k řádné nápravě. Přitom soud vždy zvažuje, jestli není efektivnější upřednostnit svěřeni dítěte do péče fyzické osoby (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Dále je v občanském zákoníku stanoveno, že materiální poměry nemohou být důvodem pro rozhodnutí soudu ohledně ústavní výchovy. Soud má povinnost uvést v případě rozhodnutí o ústavní výchově konkrétní zařízení, kam bude jedinec umístěn, a zohledňuje blízkost bydliště rodičů nebo jiné blízké osoby a přihlíží k zájmům dítěte. Dalšími zákony, dle kterých se ústavní a ochranná výchova řídí jsou: zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Mezi základní předpoklady pro nařízení ústavní výchovy patří vážné narušení či ohrožení výchovy dítěte. Soud ukládá ochrannou výchovu v takovém případě, že dítě vykonalo čin, který by mohl být při projednávání trestní odpovědnosti dítěte uznán za trestný čin. Zde se jedná o závažné poruchy chování (Jedlička, 2015).

Nařízení ústavní výchovy předchází mnohdy uložení předběžného opatření, kterým soud ukládá, že dítě má být umístěno na přechodnou dobu do péče jiné osoby, např. právnické osoby v podobě diagnostického ústavu. Během této doby probíhá řízení týkající

se ústavní výchovy a jsou upravovány podmínky v rodině. Poté se vrátí dítě zpět domů nebo soud rozhodne o nařízení ústavní výchovy. Zároveň soud označí zařízení, kam má být daný jedinec umístěn (Jedlička, 2015).

V novém občanském zákoníku došlo k přenesení významných kompetencí týkajících se výkonu ústavní výchovy a příslušejících do té doby diagnostickým ústavům na soudy. Děti mohou být přemístěny do jiného zařízení, např. do dětského domova, výchovného ústavu, dětského domova se školou. Toto dříve prováděl diagnostický ústav dle vlastního podnětu či odůvodněné písemné žádosti zařízení, kam bylo dítě umístěno, či zákonných zástupců dítěte nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dnes je označeno soudem konkrétní zařízení, kam daný jedinec půjde.

2.2 HISTORIE

Tato zařízení se vždy starala o děti a mladistvé a dnes již mají dlouhou tradici. Za předchůdce dětských domovů mohou být považovány chudobince, sirotčince, azyly, útulky i jiná zařízení spadající do působnosti církve. O opuštěné děti bylo v rámci tzv. chudinské péče postaráno a byla jim zajištěna náhrada za chybějící rodinnou péči.

Ve své publikaci poukazuje Halířová (2012) na zakládání sirotčinců již během 19. století kvůli rostoucím obavám z narůstajících delikvencí mladistvých, s nimiž souvisela nedostatečná výchova a z ní plynoucí zanedbanost. Z toho důvodu byly postupně budovány další ústavy jako např. vychovatelny a sirotčince. Péče o děti skončila většinou při dovršení věku 12 let, kdy byla ukončena jejich školní docházka. Tou dobou byl za sirotka považován ten, kdo ztratil otce. Nad těmito dětmi vykonávala dohled vrchnost a farář. Výchovným cílem sirotčinců bylo, aby jejich svěřenci byli po skončení sirotčí péče schopni se uplatnit ve společnosti, aby si našli přiměřené zaměstnání a jednali dle mravních norem (Halířová, 2012).

S křesťanstvím se začaly objevovat útulky pro děti bez domova či hendikepované lidi. Již ve středověku bylo možné se setkat s prvními ústavami. Ústavní formu péče o děti a mladistvé vždy ovlivňovala různá vývojová stádia, která byla odrazem především kulturní tradice a aktuální politické situace země. Základními celosvětovými milníky byly první a druhá světová válka. V důsledku těchto válek se zvýšil počet zbídačených

a chudých dětí, pro něž bylo nutné zajistit alespoň základní péči (Vávrová, Hrbáčková, Hladík, 2015).

Roku 1989 byla přijata Úmluva o právech dítěte, která o dva roky později vstoupila v platnost pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku. Tato Úmluva je mezinárodním právním dokumentem závazným pro každý stát, který ho přijal. Základní práva a svoboda dítěte v ČR jsou uvedeny v Listině základních práv a svobod a tvoří součást našeho ústavního pořádku. V zákonech, které se dotýkají právního postavení dětí jsou upraveny detailněji, jedná se především o občanský zákoník, konkrétně rodinné právo a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

2.3 FUNKCE

Dle Sychrové (2014) plní ústavní zařízení následující tři funkce:

- **Resocializace, výchova a léčba** – své hlavní uplatnění má zejména v nemocnicích, v rehabilitačních a léčebných zařízeních, v zařízeních věnujících se rizikové mládeži apod. Lze hovořit o znovuzачlenění člověka do běžného života a celkově do společnosti;
- **Péče a podpora** – má své uplatnění např. v domovech důchodců, v dětských domovech, v zařízeních pro mentálně postižené, v azylových domech pro matky s dětmi atd.;
- **Represe a vyloučení, omezení** – o uvedené funkci hovoříme ve spojitosti s psychiatrickými zařízeními či věznicemi atd. Zjednodušeně se jedná o ochranu před jedinci nebezpečnými pro společnost.

2.4 DRUHY INSTITUCIONÁLNÍCH ZAŘÍZENÍ

Nyní budou uvedeny čtyři typy ústavních zařízení, které spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:

2.4.1 VÝCHOVNÝ ÚSTAV

Cílem výchovného ústavu je poskytovat péči dětem, které dosáhly věkové hranice 15 let a jimž byla uložena ochranná výchova či nařízená ústavní výchova kvůli závažným poruchám chování. Jedná se o děti s poruchami emocí a chování. Výchovné ústavy jsou zřizovány pro děti s uloženou ochrannou výchovou nebo nařízenou ústavní výchovou odděleně (Vávrová, Hrbáčková, Hladík, 2015).

Dle zákona č. 109/2002 Sb., může být do výchovného ústavu umístěno i dítě, které je starší 12 let, má uloženou ochranou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, kvůli kterým nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně je možné umístit do výchovného ústavu také dítě s nařízenou ústavní výchovou nad 12 let, a to v případě, že se jedná o zvláště závažné poruchy chování (Zákon č. 109/2002 Sb.).

2.4.2 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV

Diagnostický ústav je zařízení, které je určeno k diagnostickým účelům. Na základě diagnostických, vzdělávacích, výchovných, terapeutických a sociálních výsledků zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických a výchovně vzdělávacích potřeb dítěte. Každé dítě má tedy zpracovaný program rozvoje osobnosti.

Pro přijetí dítěte do diagnostického ústavu, předchází spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Do těchto ústavů jsou umísťovány děti za účelem komplexního vyšetření a na základě nařízené ústavní výchovy.

Nejčastějším důvodem přijetí dítěte do diagnostického ústavu jsou poruchy chování. Dále přijímá i děti, které se ocitly na útěku z ústavní výchovy. Tento ústav má povinnost převzít dítě do tří dnů. Podobným způsobem přijímá mimo jiné také děti, které jsou na útěku z domova na základě rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Rozhoduje o umístění dítěte do dětského domova, dětského domova se školou, nebo do výchovného

ústavu, popř. do náhradní rodinné péče. Důležitým požadavkem tohoto zařízení je adaptace dítěte na ústavní podmínky a jeho stabilizace (Sekera, 2009).

2.4.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU

Dětské domovy se školou zajišťují péči o děti, kterým byla nařízena ochranná nebo ústavní výchova v důsledku závažných poruch chování, jež vyžadují pro svou trvalou či přechodnou duševní poruchu výchovně léčebnou péči. Z důvodu jejich problémovosti je nutná stálá kontrola, proto je tedy součástí dětského domova i škola (Žufníček, Pacnerová, Zelenda Kupcová, 2012).

Jakmile ukončí dítě školní docházku, může se začít vzdělávat na střední škole či uzavřít pracovní smlouvu. Není-li to možné z důvodu pokračujících poruch chování, bývá daný jedinec přerazen do výchovného ústavu. Cílem je zajistit souběžně doprovodnou léčebnou péči a výchovně vzdělávací cíle a dále zamezit větší prohloubení v případě již vzniklých poruch chování. Do dětských domovů se školou se zpravidla umísťují děti ve věku od 6 let až do ukončení povinné školní docházky (Slomek, 2010).

2.4.4 DĚTSKÝ DOMOV

Cílem dětského domova je zajistit péči dětem, kterým byla nařízena ústavní výchova a jež netrpí závažnými poruchami chování. Jedná se o děti vzdělávané ve školách mimo dětský domov. Do dětského domova jsou umísťovány většinou děti ve věku od 3 do 18 let či do ukončení přípravy na zaměstnání (max. do 26 let). Dále se do těchto zařízení umísťují nezletilé matky s jejich dětmi (Slomek, 2010).

Problematicke dětských domovů se bude věnovat blíže následující kapitola.

3 DĚTSKÝ DOMOV

Dětský domov představuje školské pobytové zařízení určené pro výkon ústavní péče a nahrazující péči, která je jinak poskytována dětem ze strany rodičů. Dětské domovy dětem nahrazují výchovnou péči v zájmu jejich zdravého vývoje a vzdělání. Slouží dětem, které nemohly vyrůstat v rodinném prostředí či v jiné formě náhradní rodinné péče. V ČR tato zařízení zřizuje v převážné většině kraj a ve zbylých případech soukromé či fyzické osoby nebo církve (Bendl, Hanušová, Linková, 2016).

3.1 HISTORIE

První zmínky o kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do 3 let věku se vyskytují již v dobách antiky. Není jisté, zda už i dříve existovala podobná speciální zařízení, ale je to pravděpodobné. Péče o děti bez rodin byla zajišťována v každé společnosti a v jakékoliv podobě. V zájmu všech bylo postarat se o tyto děti a nahradit jim rodinu. Z toho důvodu lze historii těchto zařízení rozdělit do několika etap. První období spadá do antiky, další do doby před vznikem Československé republiky a poté do let od vzniku republiky do konce druhé světové války. Poslední historickou etapou bylo období ukončení změn společnosti po sametové revoluci 1989 až po současnost. Názvy zařízení se v antice nedochovaly pravděpodobně i z důvodu, že žádný oficiální název neexistoval. V období středověku začaly postupně vznikat nalezince, chudobince a sirotčince. Až po vzniku první ČR se objevily kojenecké ústavy a později také dětské domovy pro děti do 3 let. Vystála i potřeba vyhledat pro děti bez rodičů náhradní rodinu v souvislosti se vznikem zařízení pro kojence a malé děti. Tím se vybudoval základ pro náhradní rodinnou péči. Evidentní také je, že historie této péče začala podobně jako historie kojeneckých ústavů již v pradávě antice (Sychrová, 2014).

3.2 FUNKCE

Dětské domovy plní sociální, výchovně-vzdělávací, preventivní a zdravotní funkci. Výchovné působení je v dětských domovech uskutečňováno před odchodem do školy

a poté po návratu. Jisté je, že dětský domov nahrazuje funkce, které plní v běžných případech rodina. Jedná se o funkci výchovnou, pečovatelskou a rekreační (Bendl, 2015).

Výchovu mimo vyučování popisuje Pávková (2014) jako výchovné působení, které probíhá v době mimo povinné vyučování, tedy především ve volném čase. Toto působení zároveň zajišťují některé instituce a probíhá mimo přímý vliv rodiny. **Výchovně vzdělávací funkce** spočívá v cílevědomém a záměrném ovlivňování osobnosti vychovávaného jedince. Jedná se o působení na fyzickou, psychickou a sociální stránku osobnosti, rozvíjení emocí, rozumových schopností a volních vlastností (Kraus, 2014).

Sociální funkce spočívá mimo jiné v možnosti navazovat sociální vazby a přátelství s jedinci majícími podobné zájmy, zaujímat ve skupinách různé sociální role a postavení, setkávat se s novými autoritami atd. Své dovednosti komunikace a sociální percepce si účastníci zdokonalují, probíhá tak nenásilné sociální učení. Kraus (2014) se v souvislosti s touto funkcí ve své publikaci zmiňuje o snaze posilovat u mladých jedinců solidaritu a altruistické tendence a dále jejich odpovědnost za vlastní jednání i jednání jiných lidí.

Dle Bendla (2015, str. 122) znamená **zdravotní funkce** výchovy: „*jakékoliv výchovné působení, veškeré aktivity v rámci volného času, které podporují zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj vychovávaných jedinců*“.

Jak již název napovídá, znamená **preventivní funkce** předcházení rizikového chování, jakým je např. agresivita, záškoláctví, vandalismus, krádeže, užívání návykových látek, lhaní atd. Zde se jedná o vedení ke zdravému životnímu stylu.

3.3 UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO DĚTSKÉHO DOMOVA

Do dětského domova se umísťují děti z několika důvodů. Některé děti pocházejí z disfunkčních rodin. Právě rodinné prostředí představuje nejpodstatnější determinant ovlivňující bio-psycho-sociální vývoj jedince. Jedná se o děti, které nemají rodiče nebo je mají např. ve výkonu trestu či vážně psychicky nemocné, žijící v léčebnách a neschopné postarat se sami o sebe. Často se jedná o problém v podobě domácího násilí, alkoholismu či zneužívání návykových látek (Langmeier, Matějček, 2011).

Cílem dětského domova je zajistit dětem a mladistvým zejména vzdělávací, výchovnou a sociální oblast. Snahou je těmto jedincům poskytnout péči, jaká by jim byla zajištěna v rodině (Knotová, 2011).

3.3.1 SPECIFIKA

Dětský domov dětem poskytuje potřebnou péči. Nicméně se jedná mimo jiné o místo, kde se mohou děti setkávat s rizikovým chováním a následně ho eventuálně napodobovat. Jedná se o zařízení, které zajišťuje péči dětem ve věku od 3 do 18 let a v případě studia do 26 let. Jsou zde umístěny děti, které byly z vlastní rodiny soudním rozhodnutím odebrány. Do dětského domova může přijít dítě dvěma způsoby (Matoušek, Matoušková, 2011):

- **objektivní způsob** – rodiče dítěte zemřeli či vážně onemocněli. V této rodině panují podmínky, ve kterých nelze dítě vychovávat;
- **výchovný způsob** – v rodině dítěte jsou problémy a s nimi souvisí špatná výchova včetně nedostatečné péče.

Dle § 2 zákona č. 109/2002 Sb. zajišťuje dětský domov dětem:

- učební pomůcky a potřeby;
- úhradu nezbytných nákladů na vzdělání;
- ubytování, stravování a ošacení;
- úhradu nákladů na zdravotnické prostředky, léčiva a zdravotní služby, které nejsou ze zdravotního pojištění hrazeny (pokud si nevyžádal zdravotní služby zákonný zástupce dítěte);
- úhradu nákladů na dopravu do školy;
- osobní dary, kapesné a věcná pomoc pro plnoleté při odchodu ze zařízení (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Je nutné dětem věnovat vždy individuální péči a rozvíjet citové vazby. Nicméně záleží také na tom, zda je dané dítě umístěno do zařízení krátkodobě, či dlouhodobě. V případě dlouhodobě nebo trvale umístěných dětí je žádoucí rozvíjet mezi nimi a vychovatelem stabilní citové pouto. Naopak u dětí umístěných zde krátkodobě (např. z důvodu onemocnění rodiče), u nichž se počítá s návratem zpět do jejich rodiny, se nedoporučuje budovat silné citové vazby. Přesun do dětského domova je pro děti vždy značně náročný, může tak docházet i k psychickým problémům, např. k psychické deprivaci (Jedlička, 2015).

3.3.2 PSYCHICKÁ DEPRIVACE

Psychická deprivace je „*psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu*“ (Langmeier, Matějček, 2011, s. 26)

U dětí přicházejících do dětského domova z disfunkčních rodin není neobvyklé, že jsou jejich psychické potřeby nedostatečně naplněné. Je proto důležité se na tyto děti více zaměřit, jelikož jim chybí dostatečné láskyplné a podnětné prostředí. V tomto případě je mimo jiné podstatné, aby byla situace rozpoznána včas a těmto dětem byla co nejdříve poskytnuta adekvátní péče a pomoc. Děti, které část života strávily v ústavní péči, se mohou potýkat s různými deprivacními projevy. Trpí vrtošivou a nepředvídatelnou náladou, mají sklony k afektovaným emočním výbuchům a nejsou schopné výbuchy svého chování ovládat. Mají také tendence jednat konfliktně s ostatními jedinci, a to zejména v případě, když jsou zkratkové činy potlačovány a odmítány (Jedlička, 2017).

Nejčastěji se rozlišují tři skupiny chování ovlivněného deprivacním syndromem u dětí (Langmeier, Matějček, 2011):

- **Útlumový typ** – vztahy dětí vůči jejich okolí jsou lhostejné. Nemají motivaci nebo důvod vyhledávat interakci se svým okolím či se věnovat svým vlastním zájmům.
- **Sociální provokace** – vyznačuje se agresivním chováním s cílem vynutit si pozornost dospělého jedince či pečovatele. Dítě se mnohdy chová vůči svému okolí agresivně, ničí věci a pro jeho chování jsou typické infantilní znaky.
- **Sociální hyperaktivita** – charakterizuje dítě jako nadměrného budovatele vztahů se svým okolím, a to za jakýchkoliv podmínek. Nicméně jejich vztah bývá poměrně nekvalitní a postrádá obsah. Dalším negativním rysem je ztráta strachu z navazování kontaktu s neznámými jedinci, což se může jevit jako ohrožující či nebezpečné a ztráta sebedůvěry jedince v souvislosti s vykonáváním běžných věcí.

3.4 PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Miovský (2010, s. 24) popisuje termín primární prevence jako „*jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí, směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky*“.

Děti a mládež představují skupinu ohroženou rizikovým chováním. Děti se s rizikovým chováním mohou setkat téměř kdykoliv. V případě dětí z dětského domova dochází k takovým setkáním mnohdy již v biologické rodině. Samotný příchod do dětského domova je pro děti psychicky náročný, měl by proto být následný pobyt ošetřen primární prevencí napomáhající předcházet vzniku problémového nebo rizikového chování.

K prevenci rizikového chování v případě dětských domovů se vztahují tyto strategické dokumenty:

- **Program prevence zneužívání návykových látek a rizikového chování dětí**
- **Metodické dokumenty**
- **Minimální preventivní program** – jedná se o komplexní systémový prvek v rámci realizace preventivních aktivit. Realizace tohoto programu je závazná pro každé školské zařízení a je kontrolována Českou školní inspekcí. Role a úkoly jednotlivých stran podílejících se na minimálním preventivním programu se dělí v kontextu dětského domova následovně:
 - ředitel dětského domova je odpovědný za vytváření, realizaci a podporu programu;
 - přípravu a realizaci programu koordinuje školní metodik prevence;
 - vychovatelé preventivní témata začleňují průběžně do své výchovné činnosti;
 - vychovatelé mají velký význam během monitoringu rizikového chování a při evaluaci a realizaci preventivních programů;
 - mladiství a děti participují aktivním způsobem na realizaci a přípravě preventivního programu;
 - metodik prevence zajišťuje metodickou a odbornou pomoc pro školního metodika prevence;

- primární prevence je v rámci krajské koncepce primární prevence realizována krajským školským koordinátorem;
- dětský domov spolupracuje s organizacemi poskytující preventivní programy v daném regionu.
- **Program proti šikanování**
- **Strategie předcházení školní neúspěšnosti**

„Cílovou skupinu preventivního programu můžeme definovat jako skupinu populace, na kterou se daný primárně-preventivní program orientuje, tedy pro kterou je vzhledem ke svým cílům a metodám nejvíce vhodný/určený. Základním parametrem popisu každého preventivního programu je jasné vymezení cílové skupiny a popis kritérií, která tuto cílovou skupinu vymezují“ (Miovský, 2015b, s. 20).

Dětský domov by se měl snažit vytvářet bezpečné prostředí a pracovat s různými prostředky a metodami k záměrnému působení na mladistvé a děti za účelem dosahování pozitivních změn či podporování pozitivního rozvoje jejich osobností. Prevence v ústavních zařízeních by měla být vždy rozlišena na základě úrovně rizikovosti chování dětí (Miovský, 2012).

4 SPOLUPRÁCE S INSTITUCEMI

Cílem této kapitoly je přiblížit problematiku spolupráce institucí a služeb v oblasti rizikového chování dětí.

4.1 SPOLUPRÁCE S PSYCHOLOGEM

Práce psychologa v dětském domově vychází především z oboru pedagogické psychologie, která zkoumá psychologické aspekty výchovy a vzdělávání všech věkových kategorií. Zabývá se psychologickými aspekty edukace, zkoumá realizaci jejich různých pojetí, jejich dopady na osobnost vzdělávaných a vychovávaných dětí (Mareš, 2013).

Psycholog pomáhá vychovatelům v individuální práci s dětmi, v dětském domově pracuje přímo v terénu, má možnost pozorovat dítě v jeho přirozených podmínkách, v interakci s ostatními dětmi i vychovateli. Sleduje průběh, podmínky, výsledky vychovatelské práce. Zkoumá účinnost výchovných opatření, hodnotí vývoj dětí jako podklad pro další intervenci. Díky depistáži může zahájit včasnou intervenci, pracovat preventivně a prognosticky. Jedná operativně, pokud se vyskytne problém, jeho pomoc je okamžitá (Štech, Zapletalová, 2013).

4.2 STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE

Většina středisek vznikla při diagnostických ústavech. Personál a styl práce středisek jsou úzce propojeny. Střediska výchovné péče nabízejí ambulantní programy pro rizikovou mládež a rodiny těchto jedinců. Některá střediska však mají i pobytová oddělení, přičemž pobyty trvají 6–8 týdnů (Matoušek, Kodymová, Kolářková, 2010).

Středisko výchovné péče Alfa v okrese Svitavy je školským zařízením, které poskytuje výchovnou a preventivní péči dětem a mladistvým ve věku od 3 do 18 let, popř. do ukončení jejich soustavné přípravy na budoucí povolání (max. do 26 let). Své služby nabízí rovněž rodičům a všem pedagogickým pracovníkům. Jedná se o bezplatné služby, poskytované ambulantní formou (ve Svitavách a na detašovaných pracovištích), terénní formou (práce s třídními kolektivy a celými rodinami) a jako celodenní pro území celého okresu Svitavy (Hudeček, online, cit. 2022-01-11).

4.3 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) je státní orgán, který je součástí obecního úřadu s rozšířenou působností od roku 2003. Zabezpečuje sociálně-právní ochranu dětí podle zákona č. 359/1999 Sb. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010).

Sociální pracovníci tohoto oddělení zastupují děti ve funkci opatrovníka během soudních jednání týkajících se zájmů a práv dítěte. Jedná se např. o úpravy poměrů dítěte, rozhodování o návrhu na náhradní rodinnou péči včetně ústavní výchovy, určování otcovství atd. (Matoušek, 2008).

4.4 INSTITUCE SPOLUPRACUJÍCÍ SE ŠKOLSKÝMI ÚSTAVNÍMI ZAŘÍZENÍMI

V případě umístění a útěku dítěte ze zařízení spolupracují školská ústavní zařízení s dalšími organizacemi, a to především Policií ČR a OSPOD, případně sociálním kurátorem. V případě dalších forem rizikového chování, jako jsou agresivní chování, závislostní chování, prekriminální chování, sexuálně rizikové chování, záškoláctví a šikana, se můžeme setkat s dalšími institucemi spolupracujícími s ústavními zařízeními, která budou rozebrána níže.

4.5 KURÁTOR PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Kurátor pro děti a mládež je specializovaný pracovník, jenž vykonává sociálně-právní ochranu dětí. Metodami sociální práce a svým působením se snaží konat opatření proti vzniku a šíření sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Zabývá se dětmi z nefunkčních rodin, které mají výchovné problémy nebo páchají trestnou činnost, nerespektují rodiče a jiné osoby odpovědné za výchovu, a také dětmi, na nichž byl spáchán trestný čin. Zaměřuje se tedy na nezletilé děti, které zanedbávají povinnou školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, páchají trestnou či přestupkovou činnost, opakovaně se dopouští útěků, nevhodně se chovají v rodině, ve škole (šikana, agresivita apod.) (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010).

4.6 KRIZOVÁ CENTRA

Krizová pomoc je sociální a psychologická pomoc určená lidem všech věkových kategorií, kteří se ocitli v nelehké životní situaci, již neumí řešit vlastními silami, která naléhavě ohrožuje jejich život, významně snižuje kvalitu jejich života a vyžaduje bezodkladné řešení. Druh krize může být kritériem pro rychlost poskytnutí pomoci. Služba nabízí krizovou intervenci, právní poradenství, sociální poradenství, psychoterapii, psychologickou pomoc, speciálně pedagogické poradenství apod. (Centrum J. J. Pestalozziho, online, cit. 2022-01-10).

Krizové centrum ve Svitavách pravidelně navštěvují klienti Dětského domova Moravská Třebová.

4.7 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ

Nízkoprahová zařízení jsou nestátní neziskové organizace, které vyvinuly v České republice po roce 1989 nové typy programů pro ohrožené děti a mládež. Zařízení mají obvykle podobu právě nízkoprahových klubů. Některé z nich jsou zaměřeny na romské děti a mládež, některé nabízejí víkendové a prázdninové akce (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010).

Nízkoprahové zařízení je určeno pro děti a mládež ve věku od 8 do 23 let. Pracovníci klubu poskytují dětem podporu v období dospívání, poradenství a pomoc v obtížných životních situacích, které mohou zažívat. Jedním z nízkoprahových zařízení je Nízkoprahový klub Díra v Moravské Třebové. Realizace služeb tohoto klubu se zaměřuje na to, aby byl cílové skupině v maximální možné míře umožněn přístup k využívání nabízených služeb s co nejmenšími psychologickými, časovými, finančními a prostorovými bariérami. Zájemcům o tyto služby je nabízena dostatečná vzájemná důvěra potřebná pro kontakt, poskytování služby a rovnocenný přístup (Buchta, online, cit. 2022-01-11).

4.8 CENTRUM J. J. PESTALOZZIHO

Centrum J. J. Pestalozziho je nestátní nezisková organizace, která poskytuje poradenské, vzdělávací a sociální služby, dle § 78 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ohroženým a znevýhodněným skupinám obyvatel v ČR (Město Havlíčkův Brod, online, cit. 2022-01-11).

Pracovníci poradenského centra navštěvují uživatele dle jejich potřeb a možností služby v zařízeních ústavní výchovy. Pracují také s klienty Dětského domova v Moravské Třebové. Víkendová sociálně terapeutická a nácviková činnost se uskutečňuje jednou měsíčně v ubytovacích zařízeních Pardubického kraje a Kraje Vysočina (Centrum J. J. Pestalozziho, online, cit. 2022-01-11).

4.9 PSYCHIATRICKÉ NEMOCNICE

Psychiatrická nemocnice (též psychiatrická léčebna) je lékařské zařízení se specializací na léčbu závažných duševních onemocnění, a to obvykle na relativně dlouhou dobu hospitalizovaných pacientů (CzWiki, online, cit. 2022-01-11).

V rámci Dětského domova Moravská Třebová probíhá spolupráce s psychiatrickou léčebnou Šternberk.

4.10 POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

V případě, že se jedná o svěřence školského zařízení pro výkon ústavní výchovy a preventivně výchovné péče, který má soudem nařízenou ústavní výchovu a školské zařízení tak učinilo oznámení o jeho útěku, řídíme se čl. 2 písm. c) bod 2. Policisté ČR se pak řídí zákonem č. 273/2008 Sb., kdy podle § 26 odst. 1) tohoto zákona je policista oprávněn zajistit osobu, která utekla z výkonu trestu odnětí svobody, z výkonu ochranného léčení, ústavní výchovy, předběžného opatření či ochranné výchovy (Zákon č. 273/2008 Sb.).

Jakmile se hlídka obvodního oddělení Policie České republiky (dále OOP ČR) dozví o útěku dítěte z dětského domova, provádí šetření v rámci hlídkové služby kontroly osob odpovídající poskytnutému popisu dítěte se zaměřením na možná místa výskytu. V tomto

případě se nejčastěji jedná o autobusová a vlaková nádraží, různé společenské a kulturní akce, hřiště, herny, opuštěné objekty a další vytipovaná místa, v rámci celého územního obvodu OOP ČR Moravská Třebová.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ V DĚTSKÉM DOMOVĚ MORAVSKÁ TŘEBOVÁ

V této bakalářské práci byl pro výzkumné šetření zvolen Dětský domov Moravská Třebová, který byl založen již v roce 1926. V letech 2000–2002 prošel celkovou rekonstrukcí i dostavbou. Do roku 2011 zde byly dvě rodinné skupiny se zázemím a po tomto roce vznikla třetí skupina, tzv. samostatné bydlení mající sídlo na náměstí v Moravské Třebové. V současnosti je celková kapacita zařízení uzpůsobená pro 18 dětí a mladistvých.

Dětský domov a jeho činnost podléhá zákonu č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Dle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, je oprávněnou úřední osobou ředitel. Je zde poskytována péče dětem, které z nějakých důvodů nemohou vyrůstat ve své rodině. Zpravidla se jedná o jedince ve věku od 3 do 18 let, kterým nařídil soud ústavní výchovu. Dětský domov spolupracuje s rodinami a poskytuje jim pomoc a podporu v průběhu zajišťování záležitostí, které se týkají dítěte a jeho výchovy.

5.1 CÍL A METODIKA

K výzkumnému šetření jsme zvolili kvalitativní výzkum v podobě rozhovorů. Kvalitativní výzkum představuje proces určitého hledání porozumění, který se zakládá na různém zkoumání daného lidského či sociálního problému a metodologických tradicích. Zpracovatel vytváří celkový holistický obraz, dále analyzuje např. rozhovory a názory účastníků výzkumu. Zkoumání provádí v přirozených podmínkách. Obvykle je nejprve zvoleno výzkumné téma, poté jsou formulovány výzkumné otázky (Hendl, 2005). V tomto případě jsme nejprve stanovili výzkumné otázky, které jsme ověřovali v rámci výzkumného šetření a o jejichž neplatnosti, nebo platnosti jsme následně rozhodovali. Cílem výzkumné části bylo popsat chování vybraných jedinců v ústavním zařízení a zaměřit se na formy rizikového chování. Zpracováno bylo celkem pět rozhovorů.

Po domluvě s pracovníky dětského domova jsme oslovili jedince, u kterých se objevily sociálně patologické jevy. Během výzkumu jsme pracovali s výzkumnými metodami, a to nestandardizovaným rozhovorem a nepřímým pozorováním. Těmito metodami bylo umožněno získání ucelených informací ohledně posuzovaného jedince. Dále jsme identifikovali možné příčiny problémů.

5.2 CHARAKTERISTIKA SLEDOVANÉHO SOUBORU

Za účelem výzkumu bylo vybráno pět mladistvých jedinců, kteří jsou umístěni v Dětském domově Moravská Třebová dlouhodobě. S jejich souhlasem a se souhlasem pověřených osob byl s nimi realizován rozhovor. Nejprve byl zvoleným jedincům objasněn účel, za kterým bude probíhat rozhovor, dále byli ujištěni, že získané informace budou důvěrné, tak bude s nimi také i nakládáno v souvislosti s ochranou osobních údajů. Oslovení jedinci mohli rozhovor odmítnout, tedy neúčastnit se výzkumného šetření. Rozhovorů se zúčastnili tři chlapci ve věku 15 až 17 let a dvě dívky ve věku 15 a 16 let. U všech vybraných jedinců jsme nejprve vysvětlili důvod jejich umístění do dětského domova a přibližně charakterizovali jejich osobnost včetně vyskytujících se sociálně patologických jevů. Následně jsme s nimi uskutečnili rozhovor sestavený z obecných otázek, které byly kladeny všem respondentům, a otázek cílených přímo na daného jedince. Informace týkající se dětí jsme zpracovali na základě Programu rozvoje osobnosti dítěte a dále ve spolupráci se sociální pracovníci.

Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jakým způsobem dětem a mladistvým poskytují vychovatelé v dětském domově informace ohledně rizikového chování?

Výzkumná otázka č. 2: S jakým rizikovým chováním se vychovatelé v dětských domovech setkávají nejběžněji?

Výzkumná otázka č. 3: Jaké zkušenosti mají vychovatelé v dětských domovech se spoluprací s jinými institucemi v rámci prevence rizikového chování?

5.3 ROZHOVORY

5.3.1 CHLAPEC M. (15 LET)

Důvod umístění do dětského domova

Chlapec vyrůstal se svým bratrem a matkou, která měla problémy s finančním hospodařením a často s dětmi měnila bydliště. Rodinné problémy se neustále stupňovaly až do roku 2013, kdy se zdržovala matka s chlapcem M., jeho bratrem a se svým přítelem v obci Boskovice na ubytovně. Jednalo se o problematické soužití, v němž docházelo k finančním problémům, fyzickým útokům a celkově bylo bytové zázemí zcela nevhodné. U matky došlo k několika napomenutím a péče o domácnost i dítě byly zhodnoceny jako nestabilní a nedostačující. Péče matky je posuzována jako nedostatečná, jelikož nezvládá hospodařit s financemi a nedokáže zajistit dostatek potravin k zajištění výživy dětí. V srpnu 2014 byl podán návrh na předběžné opatření týkající se umístění nezletilého chlapce M. a jeho bratra do Dětského domova Moravská Třebová. Dle psychologického vyšetření odpovídají rozumové předpoklady u chlapce M. průměru.

Osobnost chlapce M.

V současné době je chlapci 15 let. Dochází u něj k postupnému zklidnění chování. V některých situacích stále vystupuje dominantním a povýšeným způsobem s agresivním chováním. Nicméně je toto vystupování oproti minulosti již mírnější. Dále se zapojuje více do služeb v domově a do různých činností. Někdy zkouší určité činnosti odložit na pozdější dobu. Je netrpělivý, pokud spěchá na vycházku či očekává věcný dar. Po konfliktu je na základě zpětné vazby schopen se dobrat správného náhledu a své chyby si uvědomit. Je poměrně samostatný a umí se chovat slušně. Chlapec je chytrý, což se projevuje v běžné komunikaci. V případě, že se mu něco nedaří, vyjde napovrch vulgární a agresivní chování, které ovšem umí ovládat a má ho už více pod kontrolou. Je vděčný, když dostane pochvalu. Volný čas tráví nejraději se svou partou.

Sociálně patologické jevy

U chlapce dochází i v současnosti v některých případech k fyzické a slovní agresi, i když je to již jen v malé míře. Projevuje se u něj i závislostní chování v podobě kouření cigaret, takže jedním z cílů je odradit chlapce od kouření a vysvětlit mu, že si jím zbytečně škodí.

Rozhovor

Jak vnímáš zázemí, do kterého jsi byl umístěn?

„V dobrém slova smyslu. Cítím se tady dobře. Domov mi nevadí. Vadí mi to místo tady. Vyhovoval by mi menší prostor než tady v tomto větším zařízení. Než došlo k transformaci, bylo to na bývalé budově menší, protože tam byly menší prostory, a ty mi více vyhovují. Byl jsem tam zvyklý.“

Popiš pocity, které v tobě převládají.

„Zmatené pocity ve mně převládají. Ještě nevím pořádně, co chci. Vím, co chci, ale nevím, jak se ten den chci chovat. Když se mi ten den něco nepovedlo, tak si to druhý den na někom vyleju. Není to ten den, ale ten následující. Nebo mě naštvě něco ve škole a vylívám si to na všech, kdo mi přijdou pod ruku.“

Jak bys popsal vztah s vychovateli?

*„S některýma tetama to **ujde** a některé tety jsou sto let za opicemi. Ale jinak je to tady **dobry**. Třeba nejmenovaná teta nechápe, že když hraju hru, nemůžu ji stopnout a musím ji dohrát. A jiná teta zase nechápe, že když jsem na telefonu a někomu píšu něco, tak ho nemůžu odložit.“*

Stýkáš se s rodiči? Pokud ano, jak bys popsal vztah s nimi?

*„**Takže s mojí maminkou se mi vztah hodně zlepšil. S mým fotrem se to hodně zhoršilo**, protože se přestal ozývat od té doby, co jsem u něj byl naposledy (od prázdnin). Nevím, co jsem mu udělal. Tak to je jedno. Já jsem to říkal na rovinu, já se svoji rodině cpát nebudu, a když mě bude chtít slyšet či vidět, ať mi zavolá. Vidávám se u mamky*

s Dominikou, Nikolou a s Tadeášem. Nikola už je plnoletá a Dominika taky. Za mamkou Nikola nejezdí, spíše jezdí a baví se s Dominikou, která má vlastní bydlení. A pak za mnou, když tam jsem, chápeš. U tatky je jen Lukáš a toho jsem neviděl od doby, co se se mnou otec přestal kontaktovat. S Nikčou mám dobrý vztah. David je stále na útěku. Je už rok na útěku.“

Máš zde kamarády? Co pro tebe znamenají?

„Jako že ne tady v tomto objektu. Možná jen **Jirka je můj kamarád**. Ostatní tak nějak neberu jako své kamarády. Spiš bych jim říkal krysy z paneláku. Ale **mám kamarády, s kterými chodím ven, a žiji normálně u svých rodin**. Mám svoji partu a tý bych říkal taková druhá rodina. Se spolužáky ve škole mám dobrý vztah a to je pro mě taková čtvrtá rodina.“

Jak na tebe působí škola?

„Ohohoh. To je složitá otázka. Tak to je jedno. A to mám brát všechny školy, nebo kde teď jsem. Tak já vezmu Třebařov, kam nyní chodím. **Dobry nátlakový stav**. Třídní pan učitel je takový zakrslík, takový tatka šmoula, my jsme takovi šmoulové. Má asi moderní názory. Dá se s ním domluvit, ale někdy je takovej Horák z filmu Bastardi, takovej pohodář. **Vztahy ve škole jinak dobré**.“

Jak trávíš volný čas?

„Trávím ho tím, že **chodím ven**. Hodně chodím ven a všude po městě. Další zábava **telefon** a taky jsem chodil na **ping pong**, ale teď mi ho kvůli pandemii zrušili.“

Co ti dělá největší radost?

„Asi nic, asi já sám. Taky, když si koupím něco pěkného, ale než se domluví s děčákem a než si na to našetřím, tak to trvá. A když se mi splní to kolo na Vánoce, budu mít brutální radost. To budu jezdit i na kole do školy. V Třebařově se bude opravovat cesta a autobus pojedou dýl, tak budu v létě jezdit na kole do školy.“

Ve chvílích, kdy potřebuješ pomoci, máš možnost se na někoho obrátit?

„No tak jasně, jsi tady ty, na koho se můžu obrátit, a pak asi ségra (Dominika) většinou. Napíšu jí, když chci něco pobrat. Ta je pro mě nejvíc.“

Mimo rozhovor: Dominika v tomto zařízení pobývala stejně jako Marcel, a to zpočátku ve stejné skupině, poté byli rozděleni do jiných skupin. Před dovršením zletilosti si ji matka vzala zpět domů. Nyní má Dominika vlastní bydlení a práci. Školu však nedokončila.

Co si představíš pod pojmem „rizikové chování“?

*„Fet, alkohol. Jo a spadá sem i to moje **agresivní chování**. Já si pod rizikovým chováním představuji sebe. Jsem takový rizikový, že ani lidi neví, co ode mě mají čekat, a já sám nevím, co mám od sebe čekat. Já nevím, co udělám. Někdy se mi stává, že si to ani nepamatuji. Mám zkrat v hlavě. Zpětně si to teď už uvědomím, ale v té situaci ne.“*

Setkal ses někdy s projevy agresivního chování? O co přesně šlo?

*(Smích) „Mám říct ten největší průser úplně? No tak skrze co jsem byl hlavně v diagnostickém ústavu? Chodil jsem tu na novou školu a **roztřískal jsem borcovi hlavu a roztřískal jsem i to umyvadlo**. To byl můj nejnámější průser. To byl můj poslední průser, kvůli kterému jsem skončil v DÚ. Od té doby byl ještě jeden průser venku měsíc zpátky, **když jsem zbil jednoho kluka v parku. Hodil jsem s ním o lavičku**. My jsme se prali, on byl připitej, ten borec, to nebyl můj kamarád, to byl bezdomovec. On byl ožralý a obtěžoval tam nějaké holky, tak jsem na něj nalítl.“*

Pokud jsi zaznamenal agresivní chování mezi dětmi či staršími jedinci, jak jsi to řešil?

„No, kdyby se tady praly děti, tak nevím, jak bych to řešil. Asi bych tam vběhl a dal tam ruku, jestli by se neuklidnily, a kdyby to nepomohlo, tak by to řešil vychovatel, a já ne. Musel by si vybrat, kterýho chytne a zpacifikuje. Kdyby mě ale někdo naštvál, a vím, že už je starší, tak bych se mu postavil.“

Jednal jsi někdy agresivně? Z jakého důvodu?

*„Většinou agresivně jedním z důvodu, že buď mě **někdo fakt brutálně naštvě**. Dřív stačilo říct jen debile a už jsem jel, ale teď už musí do mě člověk tak 15 minut rýt, aby ze mě dostal tu agresi. **Důvod, když vidím, že mi někdo nadává do rodiny, nebo ubližuje někomu z mých blízkých, tak tady nemusí uběhnout ani 15 minut a okamžitě startuji.**“*

S kým jsi své agresivní chování řešil (s vychovateli atd.)?

*„**Především v Hradci Králové v diagnostickém ústavu a to bylo s panem etopedem. Jinak jsem to řešil sám.** Kdybych se nezměnil, musel bych jít pak do Dětského domova se školou do Maršova. V diagnostickém ústavu řekli, že už mě tam nechtějí vidět. Tam jsem totiž byl hned druhý den po příjezdu agresivní. Vyprovokovalo mě, že mi tam jeden borec říkal přezdívkou „jezevec“, a já jsem se naštvál a napálil jsem mu jednu na hlavu na spánek přímo. V tom afektu jsem ho nabral za nohy a hodil jsem ho na stůl. Jezevec mi říkal, protože jsem prohrál ve hře a zalezl jsem pod gauč jako jezevec.“*

Co tě dokáže rozčítit? Jak zpracováváš pocity vzteku?

*„Tady tohle jsem ti chtěl říct už dávno, jak to zpracovávám. Já prostě mám to, že **když mě někdo naštvě, tak já mám ten pocit, že mě to fakt hodně štve a že bych nejraději do něčeho praštil.** Ve mně to začne úplně vařit, svírat všechno, všechno ve mně ztuhne a já nemůžu nic dělat a já bych jenom šel a vybil to ze sebe. Prostě bych šel a domlátil bych někoho. Já bych ho fakt zabil, byl bych schopen jít a zlomit mu všechny končetiny. To je pro mě brutální pocit úlevy. Třeba minule jsem měl takový pocit a kámoš mi řekl, dej mi pěstí do ramene a já jsem se fakt nasral, jak jsem byl v tom vzteku a já jsem mu napálil a odpálil jsem ho od sebe dvě lavice daleko. **Nepřemýšlím v tom momentě nad tím, že bych mu mohl ublížit.** Zpětně je mi to někdy líto, ale jednou jsem se třeba i tlemil, že mi to dělalo dobře. To jsem měl dřív takovou nemoc, no. Dělalo mi dobře, když jsem mohl někomu ubližovat. Takto jsem to dřív měl. Dnes už to tak nemám. **Teď už se umím přijít i omluvit, a to jsem dřív neuměl.**“*

Jaké sis stanovil cíle do života?

„Založit si rodinu, mít svůj vlastní barák a mít svoji vlastní autodílnu.“

5.3.2 DÍVKA J. (16 LET)

Důvod umístění do dětského domova

Nezletilá dívka se necítila doma dlouhodobě dobře, jelikož byla vystavována neustálému fyzickému i psychickému ohrožování ze strany matky i jejího přítele. Poté byla nějaký čas u svých prarodičů, nicméně matka na ni vyvíjela nátlak, aby se vrátila domů. Dívka se ovšem vrátit nechtěla a na základě tohoto rozhodnutí jí sdělila matka, že už se vracet nemá. Po uplynutí nějakého času se matka znovu ozvala a řekla dívce, že se jí stýská. Dívka se tedy vrátila od prarodičů zpět k matce a ke svým bratrům. U matky se opět necítila bezpečně a k prarodičům se už vracet nechtěla, jelikož je dle jejích slov, zklamala. Nakonec zvolila dívka dětský domov s tím, že bude své bratry navštěvovat. Matka dívky je spíše nekomunikativní a záležitosti, které se týkají dívky, vyřizuje spíše její partner. Mimo jiné matka uznala, že situace v domácnosti není ideální, a proto vnímá jako nejlepší řešení umístění dcery do dětského domova. Než byla dívka umístěna do Dětského domova Moravská Třebová, strávila nějaký čas v Dětském centru Svitavy, konkrétně v zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc. Do Dětského domova Moravská Třebová byla umístěna v roce 2020.

Osobnost dívky J.

V současnosti dívka J. komunikuje poměrně na dospělé bázi. Přijímá v mnoha aktivitách zodpovědnost (léky, škola, nakupování apod.). Nicméně činnosti, které vnímá jako nepříjemné, ignoruje či odmítá. Na těchto činnostech spolupracuje pouze na základě pokynu ze strany dospělého. Stále se na jejím chování značně odráží puberta, která u ní způsobuje velké výkyvy nálad. Často jsou její reakce spíše odmítavé či negativní. V mnoha případech jedná velmi emotivně nebo odchází z místa „problému“. S odstupem dokáže situaci vyhodnotit racionálně a někdy uzná svou chybu. Se spolubydlícími jsou její vztahy kamarádské, ale pokud se na něčem neshodne, dokáže to dát patřičně najevo. Je sebevědomá. Dívka pečuje o svůj zevnějšek a projevuje zájem o chlapce. Více se zapojuje do skupiny v dětském domově. Na společných vycházkách tráví co nejvíce času s přáteli tak, že jsou nejčastěji v parku, kde si povídají a kouří cigarety. Dívka ráda maluje a tráví hodně času na sociálních sítích z důvodu komunikování s kamarády.

Sociálně patologické jevy

V březnu 2020 se dívka přiznala k pořezání se na předloktí. Jednalo se o menší rány, a tudíž nebylo nutné ošetření. Dívka identifikovala stresové situace, které jí způsobovaly deprese. Těmto situacím se snaží vychovatelé předcházet a vyhýbat se jim. Pokud by k nim přesto došlo, pokouší se s dívkou nalézt jiný způsob uklidnění. V současnosti se u dívky zlepšilo její chování a již se neopakují pozdní návraty. Sklony k sebepoškozování se také neprojevují. Jednou se vrátila pod vlivem alkoholu, tuto situaci si následně uvědomila a konstruktivně se jí snažila vyřešit. V posledních týdnech se schází s partou, jejíž členové kouří marihuanu a popíjí alkohol. Dívka kouří maximálně tři cigarety denně, a to jen v případě, že k nim získá přístup.

Rozhovor

Jak vnímáš zázemí, do kterého jsi byla umístěna?

„Jo, je to tady celkem dobrý.“

Popiš pocity, které v tobě převládají.

„Ani nevím. Dnes mám dobrý den, ale někdy mě všichni štvou. Vím, že jsem náladová a někdy protivná. Ale vy nevíte, jak se cítím. Tomu nemůžeš rozumět.“

Jak bys popsala vztah s vychovateli?

„Někdy mě štvou, pořád po mně něco chtějí. Hned ráno mi hučí do hlavy a pořád otravují.“

Stýkáš se s rodiči? Pokud ano, jak bys popsala vztah s nimi?

„Ani ne, máma na mě kašle, dlouho jsem tam nebyla. Teď mi napsala, co chci k narozeninám. Mám ráda brášku.“

Máš zde kamarády? Co pro tebe znamenají?

„Mám, jsou to lidi, kteří mě chápou a pomůžou mi. Jsem ráda, když mě obejmou a vyslechnou.“

Jak na tebe působí škola?

„Nuda, ale mám tam kamarády. Do školy chci chodit, protože už jsem hodně chyběla.“

Jak trávíš volný čas?

„Teď jsem bez vycházek, takže jsem na telefonu. Jinak chodím ven za kamarádama.“

Co ti dělá největší radost?

„Nic.“

Ve chvílích, kdy potřebuješ pomoci, máš možnost se na někoho obrátit?

„Asi na kámoše. I když bych chtěla i nějakou odbornou pomoc. Moje kamarádka chodí k jedné psychologce, kam bych chtěla chodit taky.“

Co si představíš pod pojmem „rizikové chování“?

„Nevím, asi průšvihy, krádeže a tak.“

Věděla jsi o tom, že do rizikového chování patří i kouření, požívání alkoholu či užívání jiných návykových látek?

„Jo, věděla.“

Co si představíš pod pojmem sebepoškozování?

„Řezání.“

Měla jsi někdy potřebu si ublížit? Z jakého důvodu?

„Jo, několikrát. Už jsem nevěděla, co dělat.“

Jak sis ubližovala?

„Řezala jsem se do ruk.“

V jakých situacích jsi měla nutkání si ubližovat?

„Když přijdu o člověka, kterého mám ráda. Třeba když se zhoršil vztah s matkou, nebo teď, když odcházela Michal. Když přicházím o člověka, kterého mám ráda, tak se musím řezat. Když vidím svoji krev, tak mě to uklidňuje.“

Pokud bys měla znovu potřebu ublížit si, máš se na koho obrátit a kde vyhledat pomoc?

„Nevím, nikdo mi nerozumí. Asi ne.“

Jaké máš své životní cíle?

„Nevím, chtěla bych udělat školu.“

5.3.3 DÍVKA S. (15 LET)

Důvod umístění do dětského domova

Rodiče dívky žijí odděleně a matka péči o dívku a jejího bratra přestala postupem času zvládat. Jelikož byla dívka a její bratr ponecháni bez potřebné péče, došlo k jejich umístění do Dětského centra v Kolíně a poté do Dětského centra ve Svitavách. Začátkem roku 2018 došlo na základě předběžného opatření k přemístění dětí z Dětského centra Svitavy do Dětského diagnostického ústavu v Brně. Policie ČR matku testovala na návykové látky a výsledek byl pozitivní. V únoru 2018 si dívka S. přála být umístěna do dětského domova, návrat do péče matky si nepřála. Mladší bratr přímo neodmítl pobyt u matky, ale více lpěl na své sestře. Navrhovatelem byl předjednan pobyt dívky i jejího bratra v Dětském domově Moravská Třebová. Soud dospěl na základě uvedených skutečností ke skutkovému závěru. Děti se dle jeho usnesení ocitly v ohrožení, a proto musely být předány na základě předběžného opatření do ústavní péče. V průběhu pobytu v ústavu neprojeвили rodiče o své děti zájem. I z toho důvodu dívka S. návrat do rodiny odmítla.

Osobnost dívky S.

Dívka je temperamentní a vyžaduje neustálou pozornost dospělých. Je velice náladová, a pokud je pozitivně naladěná, chová se velice slušně, dělá práci navíc či nabízí pomoc. Pokud je její nálada špatná, lže, křičí, narušuje náladu na skupině a hovoří vulgárně. U dívky se mimo jiné projevuje intenzivní zájem o opačné pohlaví. Zatím se jedná pouze o virtuální kontakt na sociálních sítích. Má tendenci nabízet se druhému pohlaví. Dívka má značný vliv na ostatní děti ve skupině. V určitých situacích zvládá chovat se dospěle. Dle jejích slov by se chtěla více snažit dodržovat sliby. Dívka zvládá průměrně stravovací i hygienické návyky. Co se týče služeb v dětském domově, ty zcela plní a zvládá i pomáhat tetám a dětem.

Sociálně patologické jevy

U dívky bylo zaznamenáno agresivní chování zahrnující vulgární vyjadřování, dále závislostní chování, experimentovala s cigaretami, a sexuální rizikové chování, jelikož využívá sociální síť ke komunikaci s neznámými a nebezpečnými lidmi. Další problém představovala porucha příjmu potravy. Z toho důvodu je nutné dívce zajistit spolupráci s psychologem či psychiatrem se zaměřením na ambulantní péči. U dívky bylo identifikováno i prekriminální chování, jelikož se účastnila v dětském domově krádeže peněz z trezoru nebo peněz vychovatelů. Je důležité korigovat, s kým dívka tráví svůj volný čas a zda nekouří před dětmi mladšími 15 let.

Rozhovor

Jak vnímáš zázemí, do kterého jsi byla umístěna?

„Jako další rodinu. Když nemůžu být doma, alespoň někdo mi tady dělá tu radost.“

Popiš pocity, které v tobě převládají.

*„Nechápu tu otázku. Ahaaa, takový někdy, ooo bože, ta mě štve, že bych ji zabila, nebo že se mi nechce, **takový různý**, ale vždycky, když mi není nejlíp, tak mě umí děti tady rozesmát.“*

Jak bys popsala vztah s vychovateli?

„No, jak by se to dalo říct. S některýma dobře, s některýma ne. Třeba tady jedný tetě můžu důvěřovat, a tu nebudu zmiňovat, která to je, a některým tetám nemůžu důvěřovat, protože by to věděli všichni.“

Stýkáš se s rodiči? Pokud ano, jak bys popsala vztah s nimi?

„Jako ano, aj ne. Protože tam je to takový komplikovaný. Mamka se snaží, ale není třeba schopna zavolat sociální pracovníci, co mě má na starosti, ale když to jde, tak se s ní vídám. V Praze už nebydlí, ale naposledy, když jsem u ní byla, jsem byla právě tam. Naposledy jsem u mamky byla o prázdninách.“

Máš zde kamarády? Co pro tebe znamenají?

„Tak mám tady hodně kamarádů. Nejvíc pro mě znamenají asi dvě osoby a jsou to holky Jessica a Míša. Ty беру jako vlastní sourozence, jako sestry. Jessicu, protože je taková hrozně hravá, a to se mi na ní líbí, a Míša, to je taková puberťačka, takže ona ví, co se doma děje. Nedá se popsat, jestli mám radši jednu, nebo druhou.“

Jak na tebe působí škola?

„No, jako mám chut' někdy říci, fuj, tam nejdu, ale když do školy nepůjdu, nebudu mít žádný vzdělání a pak nebudu moct být tím, čím bych chtěla být v dospělosti. Ze čtyř předmětů nyní propadám. (Smích) A to jsem v deváté třídě. Chtěla bych jít na pečovatelku nebo cukrářku do Mohelnice. Moc bych chtěla pracovat s dětmi, co jsou na vozíku, a u postižených dětí.“

Jak trávíš volný čas?

„No, tak dalo by se říct, že na mobilu, venku, ale když jsem teď v karanténě, tak si hraju občas s Tád'ou, a i když se to u mě nevidí, vezmu si knížku a čtu si vždycky večer. Nebo chodím ven nebo se chci někdy učit, ale nevyjde to zrovna. Takže se neučím.“

Co ti dělá největší radost?

„Největší radost vždycky, že přijdu a všichni říkají, čau, máme tě rádi, jak ve škole, tak tady v domově všichni. Umějí takovou tu náladu dát na 100 %, když jsem dole.“

Ve chvílích, kdy potřebuješ pomoci, máš možnost se na někoho obrátit?

„Mám. Na hodně lidí. No ve škole celá třída. Na paní učitelku (třídní) se obrátit nemohu, ale na jednu paní učitelku se obrátit můžu.“

Co si představíš pod pojmem „rizikové chování“?

„No, že se může něco stát a že je to hrozně nebezpečný.“

Věděla jsi o tom, že do rizikového chování patří i kouření, požívání alkoholu či užívání jiných návykových látek?

(Smích) „Jo. Napadají mě omamné a psychotropní látky. A napadají mě i ty sociální sítě.“

Lhala jsi někdy nebo podváděla kvůli snaze získat určitou výhodu či věc, po které jsi toužila?

„Noooo, popravdě jo. To už si moc nepamatuju, jen vím, že jsem tím docílila své. Jednalo se o kluka, kterého jsem si pomalu získala tak, že jsem té holce, co ju měl rád, na ni vymyslela takový věci, co nebyla pravda, a tím pádem uvěřil mně a byli jsme spolu jen týden, a pak se to rozpadlo, protože zjistil, že jsem mu lhala. Pak mi na sociálních sítích zablokoval účet.“

Vzala jsi někdy někomu jeho věc? Co tě k tomu vedlo? Měla jsi pak výčitky? Vrátila jsi danou věc?

„Jo, měla jsem takovou. Trezor. Jednalo se o peníze z trezoru. Byli jsme tři. Já a ještě další dva. Hrozně jsem toho pak litovala. Všichni jsme to pak spláceli. Podle mě jsem toho dala nejvíc, protože mi to bylo moc líto. Jednalo se o 3 800 Kč. Hoodně se to řešilo, pan ředitel kvůli tomu rozbil i stůl. On bouchl do stolu a já jsem v tu dobu byla tak

vyklepaná. Od té doby jsem žádné peníze neukradla. Brácha mě za to bouchl po hlavě a mamka mi dala páskem, když jsem pak u ní byla.“

Víš, jaké nemoci se mohou přenášet pohlavním stykem a jak jim lze zabránit?

„AIDS. Když spolu partner a partnerka začnou mít pohlavní styk. Kondomem. Myslím si, že i antikoncepcí se lze chránit.“

Používáš internet? Pokud ano, z jakého důvodu?

„Ano používám internet. Instragram, WhatsApp, Snapchat, hry a messenger, a to je na kontakty messenger, tam mám, dá se říct, kamarády a rodinu. Instragram, to je takový, jako že si tam dáš fotku, oni ti ji olajkuji a musíš získat co nejvíc followerů.“

Komunikuješ na internetu i s lidmi, které osobně neznáš?

„Nooo, dělala jsem to, ale už se snažím to nedělat.“

Ublížoval ti někdy někdo na internetu? Jak k tomu došlo?

„Někdo po mně chtěl fotky. Byli to kluci, kteří chtěli nahý fotky. Vyhrožovali a v té době jsem se cítila tak divně a nemohla jsem se svěřit ani Míše. Neměla jsem se komu svěřit. V deset večer, když se vypla wifi, tak jsem měla pocit, že ráno se vzbudím a bude tam divná zpráva a já si to budu vyčítat, takže jsem měla obavy. Teď se mohu svěřit jedné tetě.“

Napadla jsi někdy někoho na internetu?

„Možná tak, když se zastávám kamarádů, tak jdu tak tvrdě, že mi oni začnou nadávat a já se jen bráním. Takže tak.“

Zveřejnila jsi někdy fotku či jiný obsah na internetu za účelem někomu ublížit?

„Joo, tak na Instragramu, jakože sledujte ji nebo něco takového.“

Poslala jsi někdy někomu na internetu nahou či jiným způsobem intimní fotografii?

„Jooo, ale už ne. Už fakt ne. Čtyřikrát jsem poslala nahou fotku čtyřem různým klukům, protože vyhrožovali tou stejnou věcí, co mi vyhrožoval ten jeden, že najde moji rodinu a že ji zabije a pak najde mě a že mě rozkuchá. Dala jsem je pak do blokace a vůbec o nich nevím ani slovo. A ty fotky se daly nakonec i smazat. Od té doby sleduju Google, jestli to tam někde není.“

Jaké máš své životní cíle?

„Asi vystudovat školu základku, pak střední, možná udělat maturitu, založit si rodinu a chtěla bych hrozně pomoci těm dětem, který si toho prožily víc než já, a chtěla bych jim říct, ať to nevzdávají a jdou dál, že na to mají, i když si myslí, že na to nemají. Takhle mi to bylo řečeno, ať jdu dál, že na to mám, a chtěla bych vzít bráchu a ještě jednoho mladšího bráchu a bydlet s nimi. A mít 10 miliónů, tak to rozdám těm dětem, který fakt nemají ani na oblečení, ani na chleba, rohlíky.“

5.3.4 CHLAPEC A. (15 LET)

Důvod umístění do dětského domova

V červnu 2020 byl chlapec A. umístěn na základě uzavření dohody s otcem, tedy zákonným zástupcem, do Dětského centra Veská, konkrétně do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v Holicích. Chlapec byl svěřen do péče matky, ale v rámci jejich soužití probíhalo vyšetřování ze strany Policie ČR z důvodu podezření na týrání. Na základě této skutečnosti OSPOD kontaktoval otce kvůli převzetí do jeho péče. Jelikož otec nebyl se synem téměř v kontaktu, požádal o jeho umístění do Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v Holicích. V tomto zařízení se chlapec adaptoval téměř bez problému. Nejdříve byl umístěn do střediska v Holicích a po měsíci byl přemístěn do Vysokého Mýta, jelikož tam bydlel otec i další příbuzní. Ve Vysokém Mýtě se chlapci líbilo. Již na začátku pobytu bylo domluveno, že bude chlapec jezdit na víkendy k otci nebo k manželskému páru pečujícímu o chlapcovu sestru. Tato domluva fungovala přibližně čtyři měsíce. Časem manželský pár přestal komunikovat a chlapec se o nich

rovněž bavit nechtěl. Zároveň si chlapce přestal brát i jeho otec, který se z Vysokého Mýta odstěhoval do Brna.

Osobnost chlapce A.

Chlapec je manuálně zručný a zdatný po technické stránce. Je spíše samotářský, ostatní děti téměř nevyhledává. S dětmi je rád v kontaktu, pokud mají stejné zájmy jako on, tedy hry, mobil, YouTube atd. Chlapec tráví nejraději volný čas na mobilním telefonu z důvodu hraní her nebo sledování YouTube kanálu. Dále má rád stavění lega či jiných staveb. Má tendenci sbírat spoustu věcí, proto je žádoucí dohled dospělé osoby, se kterou je občas protřídí. Chlapec má kladný vztah k lidem. Problém mu činí zapamatování jmen a někdy zapomíná pozdravit, což ovšem napraví ihned po připomenutí. Ve chvílích, kdy má radost, dokáže např. tety pohladit či obejmout. Chlapec si sám bez upozornění nevyčistí zuby a celkově nezvládá dodržovat samostatně hygienu či se vhodně oblékat. Ve svých věcech má vlastní systém, který působí dojmem nepořádku. Negativně reaguje, když mu někdo přemísťuje věci či mu je uklízí. Chlapec dochází do základní školy speciální. Nyní je v 8. třídě. Škola využívá slovní hodnocení a dětem přiděluje osobní asistenty.

Sociálně patologické jevy:

Chlapec je závislý na hraní her na mobilním telefonu. Do dětského domova byl přijat s již rozvinutou závislostí. Hned druhý den mu byl ve škole během hodiny zabaven telefon. Cílem je povolit chlapci hraní her na mobilním telefonu až poté, co si splní své povinnosti (např. práce v dětském domově, domácí úkoly, výpomoc tetám atd.). Za účelem kontaktu s rodinou je mu přístupný služební telefon neomezeně.

Rozhovor

Jak vnímáš zázemí, do kterého jsi byl umístěn?

„Líp bylo jinde. V Holicích. Tam byl takovej velkej barák, tam ženy nechtěly mít děčka. Porodily a daly tam do babyboxu. Už tam byl dřív babybox, oni zbourali a místo toho udělali dětský domov. Tam jsem se cítil líp než tady. V Holicích jsou dva. Jeden starý a jeden nový. Nový je na středu města. Tam byly dvě patra, větší pokoje, spalo se dvakrát

denně, mohl být tablet. Tady je to horší v pravidlech. Tam služby byly jen tři: koše, ještě chodba a kuchyň. Tam nemuselo vařit, a tady jo.“

Popiš pocity, které v tobě převládají.

„Někdy necítím dobře, někdy jsem naštvanej, někdy přijde teta, já hraju a vtom tu hru prohraju. Přijde teta, leknu a hru zkažím.“

Jak bys popsal vztah s vychovateli?

„Dobrý.“

Stýkáš se s rodiči? Pokud ano, jak bys popsal vztah s nimi?

„Jenom stýkal, tady ještě ne kvůli koronaviru. V Holicích hodně stýkal s rodičema. Jezdili za mnou do dětského domova. Brávali každý pátek, celý víkendy a každý Vánoce, prázdniny. V plánu jet na Vánoce za tetou. Máma nemůže vzít, má málo peněz na autobus.“

Máš zde kamarády? Co pro tebe znamenají?

„Já moc kamarády moc ne. Já radši herní kamarády. Ve škole mám kamarády z telefonu. My spolu vidáme přes herní skype, hrajem spolu střílečky a u toho spolu mluvíme. Tady na skupině jsem sám. Ve škole znám hodně kamarádů, já poznám kamarády, pro mě je úplně jinak chování. Já hraju, zahraju s ním a potom hraju, hraju. Tady bych si přál bližšího herního kamaráda.“

Jak na tebe působí škola?

„Dobrý, jo. Ze školy hodně kamarádů. Od malička z pěti letech chodím do školy tady. Docházím, předtím byl ubytovaný.“

Jak trávíš volný čas?

„Jak to říct. Volný čas s legem a vezmu telefon a pustím film. Moc na YouTube filmy nejdou. Filmy jsou natáčeny v Americe a hned filmy jdou do youtubka a nejsou

překládány česky. A já musím pořád najít, moc neumím psát. Já hledám přes, nepíšu, dělám hlasovky přes mikrofon. Víc používám mikrofon než psaní. Rychlejší pro mě. “

Co ti dělá největší radost?

„Největší radost být na počítači a ve Škodovce hrál na volant. Tam byl herní volant, k tomu mohlo být řazení, spojka, sedačka. “

Ve chvílích, kdy potřebuješ pomoci, máš možnost se na někoho obrátit?

„Moc ne. “

Co si představíš pod pojmem „rizikové chování“?

„Moc ne. “

Věděl jsi o tom, že do rizikového chování patří i kouření, požívání alkoholu či užívání jiných návykových látek?

„Jooo. “

Používáš internet? Pokud ano, z jakého důvodu?

„Moc internet nepoužívám, jenom na hrách. Na internetu připojují hráči, kamarádi. Existují hry bez internetu. “

Zanedbáváš kvůli trávení času na internetu domácí, školní nebo jiné povinnosti?

„No, něco zapomínám, na úkoly a jak to říct, problém. “

Hraješ hry na PC nebo na mobilu?

„Nejvíc na telefonu a já nemám počítač vůbec. Tady na počítač nechodím. Já radši svoje věci, žádné cizí. “

Kolik času věnuješ hraní her?

„No, chvilku. Pro mě chvilka, pro vás dýl. Stejně jako lego. Dnes hrál po obědě až do pěti hodin. “

Pokud by ti vychovatelé zakázali hraní her, jak bys reagoval?

„Joj, šel lehnout a už nemluví s něma. Dříve reagoval podrážděně, vyváděl.“

Kolik dnů bys bez hraní her vydržel?

„Vůbec, vůbec.“

Myslíš si, že může mít hraní her vliv na tvé známky ve škole?

„Nooo, já mám s paní učitelkou domluvený, na přestávce vezmu a na hodině odložím telefon.“

Slyšel jsi někdy o závislosti na hraní her? Jak podle tebe taková závislost vypadá?

„Pro mě není závislost a pro vás je závislost.“

Byl bys schopen hraní her omezit? Co by ti v tomto kroku mohlo pomoci?

„Pomoci mohlo omezit, hodně nevím, ale nevím co. Jen chvíli. Doma taky hrál tak hodně. Zaujme něco jiného na chvíli. Ve Škodovce telefon neměl. Tam měl jinou hru.“

Jaké máš své životní cíle?

„Žádné cíle vůbec. Pak životní cíle vrátit za mámou.“

5.3.5 CHLAPEC O. (17 LET)

Důvod umístění do dětského domova

Ze strany Městského úřadu v Litomyšli byl podán návrh na přemístění chlapce O. z Dětského domova se školou v Chrudimi do Dětského domova Moravská Třebová. Otcí se nepodařilo rozsudek doručit, protože se zdržoval dlouhodobě v zahraničí, takže nebyl vykonatelný. Nezletilý chlapec nastoupil v září 2020 do prvního ročníku oboru zámečnická na Vyšší odbornou školu a Střední školu technickou v České Třebové. Se změnou spočívající v nástupu do školy, a tedy do jiného prostředí, byla chlapci poskytnuta určitá doba na aklimatizaci v nových podmínkách.

Osobnost chlapce O.

Osobnost chlapce O. je nevyrovnaná. Jsou dny, kdy je jeho nálada pozitivní, jindy je málomluvný, drží se v ústraní, zavírá se do pokoje a má depresivní sklony. O sobě prohlašuje, že je asociální. Má problém s řešením konfliktních situací s autoritami. S ostatními spolubydlícími vychází celkově dobře. Posledním rokem se u chlapce objevily značné psychické problémy. V dětském domově u něj došlo ke ztrátě iluzí. Má obavy důvěřovat lidem a navazovat nové vztahy. Veškerá pravidla se snaží co nejvíce dodržovat. Se spolubydlícími spolupracuje dobře. Zvládá se i zapojovat do vaření a nakupování. Nicméně se nechce účastnit hromadných volnočasových aktivit. Pokračují kontakty s rizikovými jedinci. Ze školy se vrací pravidelně se zpožděním. Od září 2021 nezvládá chlapec plnit školní povinnosti. Postupně dochází k narůstání absencí v hodinách. Dle informací od třídní učitelky nespolupracuje. Veškerá výchovná opatření nejsou příliš účinná.

Sociálně patologické jevy

Chlapec v současnosti kouří marihuanu a přibližně 10 cigaret denně. Vyskytuje se u něj riziko užívání i jiných drog, jelikož se přátelí s rizikovými jedinci. V lednu 2021 se účastnil výtržnictví v podobě poškození kabin na hřišti.

Rozhovor

Jak vnímáš zázemí, do kterého jsi byl umístěn?

„Blbě, už abych byl pryč.“

Popiš pocity, které v tobě převládají.

„Mám velký zmatek v hlavě, hroutí se mi svět. Nevím, co budu dělat.“

Jak bys popsal vztah s vychovateli?

„Nikdo mi nerozumí, tety jsou hrozné, nechápou moje pocity a pořád po mně něco chtějí.“

Stýkáš se s rodiči? Pokud ano, jak bys popsal vztah s nimi?

„Ne a nezajímá mě to.“

Máš zde kamarády? Co pro tebe znamenají?

„Kámoši mě vždycky podpoří a rozumí mi. V MT moc kamarádů nemám, ale ty, které mám, jsou fajn.“

Jak na tebe působí škola?

„Školu nesnáším, nechci tam jezdit.“

Jak trávíš volný čas?

„Když nemám zakázané vycházky, jdu ven za kámošema.“

Co ti dělá největší radost?

„Nic.“

Ve chvílích, kdy potřebuješ pomoci, máš možnost se na někoho obrátit?

„Jo, na kamarády.“

Co si představíš pod pojmem „rizikové chování“?

„Nevím. Asi průšvihy.“

Věděl jsi o tom, že do rizikového chování patří i kouření, požívání alkoholu či užívání jiných návykových látek?

„Asi jo.“

Ochutnal jsi někdy cigaretu? V kolika letech a z jakého důvodu?

„Jasně, že jo. Když mi bylo tak 10, s kamarády.“

Jaký máš vztah ke kouření cigaret?

„Kouřím.“

Ochutnal jsi někdy alkohol? V kolika letech a z jakého důvodu?

„Jasně. Dám si s kamarády, když je nějaká příležitost, třeba narožky, nebo někdy když se nudím.“

Jaký máš vztah k pití alkoholu?

„Pozitivní.“

Zkusil jsi někdy jinou drogu? V kolika letech a z jakého důvodu?

„Zkusil, ale nechci se o tom bavit.“

Jaký máš vztah k užívání drog?

„Chtěl bych s tím skončit, protože je to hmuš.“

Máš nějaké zkušenosti s agresivním chováním? Setkal ses s ním někdy ve svém okolí nebo ses sám choval agresivně?

„Jo, mám s tím zkušenosti, ale nechci o tom mluvit. Agresivně se nechovám, jen někdy, když mě někdo naštvě.“

Co si představíš pod pojmem vandalství?

„Třeba poničení střídaček.“

Setkal ses někdy s projevem vandalství? Pokud ano, o co se jednalo?

„Setkávám se s tím skoro každý den.“

Pokud bys byl svědkem vandalství, jak by ses zachoval?

„Nevím. Záleží na situaci.“

Poškodil jsi někdy něco vandalsky? O jakou situaci šlo a co jsi poškodil? Co tě k tomu vedlo?

„Jo, s kámošem jsme zničili střídačky na fotbalovém stadionu.“

Přistihl tě někdy někdo při provádění vandalství? Dostal jsi nějaký trest? Jaký?

„Jo, pokutu 400 korun.“

Dopustil ses někdy jednání, které by mohlo být považováno za trestný čin? O co se jednalo a kolik let ti bylo?

„Jo, několikrát. Když jsem byl ještě v Litomyšli, asi 12, a teď ty střídačky a to, jak jsem si s kámošem půjčil auto a jeli jsme se projet.“

Jakých vážnějších činů ses dopustil ve svém dosavadním životě (krádeže, drogy, útěky z domova, násilné činy, záškoláctví atd.)?

„Všechno, co je vyjmenované.“

Vyšetřovala tě někdy policie? Pokud ano, proč?

„Jo, několikrát, útěky, vandalství, drogy, krádeže.“

Co tě vedlo ke spáchání daných přestupků? Byl jsi za to potrestán? Jak?

„Nevím, asi nuda. Jo, byl, buď pokutou, nebo jsem byl bez vycházek.“

Jaké máš své životní cíle?

„Nevím. Chtěl bych pracovat a mít hodně peněz a bydlet s bráchou a kámošem v jednom bytě v Ústí.“

5.4 ZÁVĚRY ROZHOVORŮ

Rozhovory jsme realizovali s celkem pěti respondenty a vedli je vždy individuálním způsobem. Nicméně některé otázky byly společné pro všechny dotazované jedince. Snažili jsme se dozvědět, jak zvolené osoby vnímají dětský domov, do kterého byly umístěny. Nejčastěji se objevovaly odpovědi, že se zde cítí dobře a pobyt jim nevádí. Pouze chlapec A. konstatoval, že mu bylo lépe v jiném zařízení, kde nebyla tak přísná pravidla a chlapec O. se zde necítí dobře a přál by si být jinde.

Následujícím společným dotazem jsme zjišťovali, jaké pocity v respondentech převládají. U chlapce M. převládaly zmatené pocity a tendence vylévat si vztek na ostatních. Dívka J. své pocity nedokázala přesně definovat. Nicméně si uvědomuje, že trpí náladovostí a bývá často protivná. Dále má pocit, že jí nemůže nikdo rozumět. Dívka S. má různé pocity, někdy se u ní objevuje velký vztek, a jindy je ráda, že má kolem sebe děti, které jí umí zlepšit náladu. Chlapec A. uvedl podobné pocity jako předešlé dívky, tedy někdy se cítí dobře, jindy je naštvaný a má špatnou náladu. U chlapce O. se objevily značně negativní emoce vyznačující se velkým zmatkem v hlavě, kdy neví, co bude dělat.

Na otázku, jak bys popsals vztah s vychovateli, odpovídal chlapec M. převážně kladně. Dívce J. někdy vadí, že po ní vychovatelé vyžadují určité aktivity. Dívka S. odpovídala spíše neutrálně, tedy s některými vychovateli označila vztah jako dobrý a s jinými naopak. Chlapec A. vnímá vztahy s vychovateli jako dobré. Chlapec O. uvedl, že vztahy s vychovateli jsou špatné, jelikož po něm neustále něco chtějí.

Další okruh jsme zaměřili na to, zda se daný jedinec stýká se svými rodiči a jaký s nimi má vztah. Zde chlapec M. uvedl, že došlo ke zlepšení vztahu s matkou, ale naopak s otcem se vztah zhoršil. Dále se vidá s některými ze svých sourozenců. Dívka J. má dobrý vztah se svým bratrem, ale s matkou nikoliv. Dívka S. označila vztahy s rodinou jako komplikované s tím, že se schází se svojí matkou jen občas. Chlapec A. se stýkal s rodiči v minulosti, když pobýval v jiném zařízení. Nyní je v kontaktu spíše s tetou, jelikož matka nemá finanční prostředky na autobus, aby se za chlapcem dopravila. Odpověď chlapce O. byla, že se s rodiči nestýká a nezajímají ho. U všech dětí je vztah s rodiči nezdravý a není naplněna potřeba být součástí rodiny.

Co se týče kamarádů v dětském domově, uvedl chlapec M., že zde má jen jednoho kamaráda. S ostatními, kteří žijí u svých rodin, se stýká mimo dětský domov. Dívka J. i dívka S. zde své kamarády našly. Chlapec A. moc kamarádů nemá, jelikož žije spíše

ve virtuálním světě, kde má své herní kamarády. Chlapec O. má v dětském domově několik kamarádů, kteří ho vždy dle jeho slov podporují a rozumí mu.

Současnou školu vnímá chlapec M. jako prostředí plné určitého nátlaku, ale jinak označil vztahy v tomto prostředí jako dobré. Škola je pro dívku J. nudná, ale má v ní kamarády, kteří ji motivují k dodržování školní docházky. Pro dívku S. škola znamená prostředí, které jí zajistí vzdělání a tím pádem i úspěch do budoucna. Chlapec A. do školy dochází rád, jelikož tam má kamarády. Naopak chlapec O. školu navštěvuje nerad.

Dále jsme se v rámci rozhovoru dotazovali, jak tráví respondenti svůj volný čas a co jim činí největší radost. V případě chlapce M. se jednalo o chození ven, zábavu na telefonu či ping pong. Největší radost mu dělá nákup nové věci. Dívka J. tráví svůj volný čas na telefonu nebo chodí s přáteli ven. Na otázku, co jí dělá největší radost, odpověděla, že nic. Stejně jako předešlí respondenti odpovídala i dívka S., tedy že svůj volný čas tráví rovněž na telefonu či venku. Někdy se věnuje i četbě. Největší radost má, když jí dává okolí najevo, že ji má rádo. Chlapec A. je spíše introvertní, a tudíž svůj volný čas tráví nejčastěji na telefonu, sledováním filmů nebo stavěním lega. Nejvíce ho těší, když může být na počítači nebo když si mohl hrát na herním volantu. Chlapec O. tráví volný čas vycházkami ven s přáteli. Největší radost mu prý nedělá nic.

V průběhu rozhovoru nás zajímalo, zda se mají respondenti na koho obrátit ve chvílích, kdy potřebují pomoci. Chlapec M. uvedl, že se může obrátit na některé tety z dětského domova či na sestru Dominiku. Dívka J. hledá pomoc stejně jako chlapec O. u svých kamarádů, ale přála by si pomoc i ze strany odborníka, např. psychologa. Dívka S. se může obrátit na spoustu lidí, např. na paní učitelku ve škole. Z odpovědi chlapce A. vyplynulo, že se dle jeho názoru spíše nemá na koho obrátit.

Zjišťovali jsme rovněž, co si zvolení jedinci představují pod pojmem rizikové chování. Dle chlapce M. se jedná o návykové látky, ale také agresivní chování, které označil jako problém, který se ho týká. Dívka J. se domnívá, že mezi rizikové chování patří různé průšvihy, krádeže apod. Když jsme se jí dotázali, zdali by do této kategorie zahrnula i kouření, požívání alkoholu nebo užívání jiných návykových látek, odpověděla kladně. Dívka S. nejprve nevedla, jaké konkrétní chování může být rizikové, pouze se domnívala, že se jedná o něco velmi nebezpečného. Stejně jako u dívky J. jsme se snažili dívce pomoci zahrnout do tohoto chování návykové látky. Dívka J. poté obratem reagovala a doplnila omamné a psychotropní látky, ale také sociální síť. Chlapec

A. nevěděl, co na tuto otázku odpovědět. Chlapec O. vnímá jako rizikové chování stejně jako dívka J. různé průšvihy a s naší pomocí doplnil jako chlapec A. také užívání návykových látek.

V další části rozhovoru jsme již kladli otázky respondentům zcela individuálně. U chlapce M. jsme zjišťovali, zda se někdy setkal s agresivním chováním a o jaké se přesně jednalo. Chlapec vyličil, jakého agresivního chování se dopustil a z jakého důvodu. Z jeho odpovědi vyplynulo, že jedná mnohdy zcela v afektu a své počínání si v danou chvíli neuvědomuje. V případě, že by byl svědkem násilí mezi dětmi, snažil by se je uklidnit, popř. by vyhledal vychovatele. Je zřejmé, že se nechá velice snadno vyprovokovat a dopouští se agresivního jednání ve chvílích, kdy ho někdo rozzlobí. Nicméně se s tím snaží pracovat. Velice citlivě vnímá poznámky na svou rodinu či blízké osoby. Chlapcovy sklony k agresi byly již řešeny s etopedem v předešlém diagnostickém ústavu, kde se dopustil napadení jiného chlapce. Jak sám uvedl, je pro něj těžké zpracovávat pocity vzteku, které má tendenci ventilovat tím, že např. do něčeho praští a tím u něj dojde k pocitům úlevy. V těchto momentech nad svým chováním nedokáže přemýšlet. Svou budoucnost chlapec vidí v založení rodiny, postavení domu a práci ve vlastní autodílně.

U dívky J. jsme směřovali rozhovor k tématu sebepoškozování, pod kterým si představovala konkrétně řezání. Dívka sama přiznala, že již několikrát měla potřebu si ublížit tím, že se pořezala na rukách. K tomu u ní dochází v okamžicích ztráty blízké osoby nebo zhoršení vztahu s její matkou. Dívka uvedla, že jí pohled na vlastní krev uklidňuje. Jedním z problémů u ní je, že má pocit nepochopení a ve chvílích, kdy má touhu si ublížit, se nemá na koho obrátit a komu svěřit. Jejím životním cílem je momentálně dodělat školu. Dívka je velice emočně nestabilní a bylo by vhodné jí poskytnout odbornou pomoc.

Dívky S. jsme se zeptali, zda někdy podváděla kvůli snaze získat určité výhody nebo věc, o kterou měla zájem. Dívka přiznala, že ano. Bylo to kvůli chlapci, o kterého měla zájem. Nečiní jí ani problém odcizit někomu jeho věc. Účastnila se krádeže peněz z trezoru, čehož vzápětí litovala, a nikdy se již podobného činu nechce dopustit. Při rozhovoru s dívkou S. nás mimo jiné zajímalo, zda si je vědoma toho, jaké nemoci mohou být přenášeny pohlavním stykem a jak je možné jim předcházet. Jedinou nemoc, kterou zde dívka uvedla, bylo AIDS. Z odpovědi bylo zřejmé, že není dostatečně informovaná

o tom, jak mohou být pohlavní nemoci přenášeny. Dívka tráví volný čas na Instagramu, messengeru a dalších internetových komunikačních sítích. Je zde v kontaktu s kamarády a rodinou. V minulosti komunikovala i s jedinci, které neznala. Některé z těchto osob se dožadovaly intimních fotografií a dívky vyhrožovaly. Bohužel dívka své nahé fotografie zaslala několika jedincům ve strachu, že jinak ublíží její rodině. To má za následek to, že se i v současnosti obává, zda se tyto fotografie někde neobjeví. V současnosti si je dívka vědoma, že je nutné podobné problémy s někým řešit, v tomto případě s tetou z dětského domova, které důvěřuje. Kdysi se dívka dopustila zveřejnění určitého obsahu na Instagramu, jehož cílem bylo ublížit jiné osobě. Zde se jednalo o kyberšikanu, o které je nutné s dívkou mluvit a předejít tak podobnému počínání do budoucna. Mezi životní cíle řadí dívka vystudování školy, založení rodiny a pomáhání jiným dětem. U dívky je v současnosti patrná schopnost empatie a tendence pomáhat ostatním. Tyto vlastnosti je žádoucí u ní prohlubovat a podporovat ji.

Z rozhovoru s chlapcem A. vyplynulo, že nejvíce volného času tráví hraním her, a to jak online, tak i her, ke kterým není třeba připojení internetu. Kvůli častému hraní ovšem zapomíná mnohdy na úkoly do školy. Chlapec si zakládá mimo jiné na tom, že si nerad půjčuje cizí věci. Hraní her u něj zabírá převážnou část dne v podobě několika hodin. Ve zbylém času se rád věnuje stavění lega. Pokud by mu bylo zakázáno trávit tolik času na mobilu, došlo by u něj pravděpodobně k uzavření se a značné podrážděnosti. Ve škole chlapec respektuje, že do vyučování telefon nepatří. Odmítá připustit, že by byl závislý na telefonu, má dojem, že se jedná o normální činnost. Tato závislost by mohla být částečně odbouraná pouze tím, že by ho zaujala jiná aktivita, během níž by ho telefon nelákal. Na dotaz, jaké jsou jeho životní cíle, odpověděl, že žádné nemá, možná jen vrátit se za svou matkou.

Z rozhovoru s chlapcem O. bylo jednoznačné, že trpí depresemi a velkými výkyvy nálad. Od 10 let kouří cigarety, nebrání se ani užívání alkoholu s kamarády a vyzkoušel i jiné návykové látky. Nicméně si uvědomuje, že drogy nejsou správným řešením a rád by s nimi skončil. Stejně jako tomu bylo u chlapce M., má chlapec O. zkušenosti s agresivním chováním. Během rozhovoru se k tomu nechtěl více vyjadřovat, ale naznačil, že jedná agresivně jen v případě, že ho někdo značně rozzlobí. Další problém, který byl u tohoto chlapce identifikován, bylo vandalství. Pod tímto pojmem si chlapec představil např. poničení střídaček, kterých se zúčastnil, ale opět

neuvekl důvod, co ho k tomuto počínání vedlo. Dále konstatoval, že se s vandalstvím setkává téměř každý den. Chlapec se již několikrát dopustil trestného jednání, z toho poprvé mu bylo 12 let. Je u něj patrné, že se nechá snadno strhnout partou kamarádů a je mu všechno víceméně lhostejné. Ve svém dosavadním životě se účastnil krádeží, utíkal z domova, užíval a dále užívá návykové látky, je agresivní a často chodí za školu. To vše prý dělá z nudy. Již několikrát byl vyšetřován policií. O životních cílech víceméně nepřemýšlí, zmínil pouze přání být materiálně zaopatřen, bydlet s bratrem a kamarádem v jednom bytě a docházet do zaměstnání. I v případě chlapce O. by měla být zajištěna odborná pomoc, jelikož trpí depresemi a celkovou lhostejností. Dále by měl omezit kontakt s partou kamarádů, s níž se dopouští rizikového chování. Důležité je chlapce motivovat a dodat mu tzv. chuť do života, kterou v důsledku problémů v rodině z velké části ztratil.

5.5 ZHODNOCENÍ VÝZKUMU

Rozhovory byly přepsány ve formě doslovné transkripce, která je využívána pro převod mluveného slova do písemné verze. Tato metoda umožňuje zdůraznit podstatná místa. Použita byla obsahová analýza jednotlivých rozhovorů, která byla prováděna postupně a průběžně. Pro větší přehlednost byl text u jednotlivých respondentů rozdělen do klíčových kategorií.

Výzkumná otázka č. 1: Jakým způsobem dětem a mladistvým poskytují vychovatelé v dětském domově informace ohledně rizikového chování?

Nejen zvolený Dětský domov Moravská Třebová má zpracovaný preventivní program. Několikrát do roka jsou zde realizovány programy zaměřující se na prevenci rizikového chování, jež jsou přizpůsobené věku jedinců. Na základě věku a potřeb dětí a mladistvých má každý program konkrétní náplň, a to včetně formy realizace. Zaměření preventivních programů bývá značně rozmanité. Může se jednat např. o programy zaměřené na vliv sociálních sítí, násilí a šikanu, výtržnictví a další.

Výzkumná otázka č. 2: S jakým rizikovým chováním se vychovatelé v dětských domovech setkávají nejběžněji?

Nejčastěji se vychovatelé setkávají s rizikovým chováním u dětí a mladistvých v podobě užívání návykových látek, a to zejména kouření tabákových výrobků a pití alkoholických nápojů. Dále se zde často vyskytuje agresivita. Vychovatelé se snaží u těchto jedinců pravidelně hovořit o odbourávání špatných návyků. Mnoho dětí a mladistvých vnímá užívání uvedených návykových látek jako jakousi normu, se kterou se v běžných situacích setkávají či setkávali i v původních rodinách. O to složitější je odstranit či oslabit tento zlovyk.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké zkušenosti mají vychovatelé v dětských domovech se spoluprací s jinými institucemi v rámci prevence rizikového chování?

I v tomto případě je spolupráce dětského domova s jinými institucemi v souvislosti s primární prevencí rizikového chování značně široká. Zvolený dětský domov spolupracuje aktivně s Policií ČR, Orgánem sociálně-právní ochrany dětí, kurátorem pro děti a mládež, Krizovým centrem ve Svitavách, Střediskem výchovné péče Alfa v okrese Svitavy, Centrem J. J. Pestalozziho, Nízkoprahovým klubem Díra v Moravské Třebové, s různými psychology a psychiatrickou nemocnicí Šternberk.

5.6 DOPORUČENÍ PRO PEDAGOGICKOU PRAXI

V rámci této podkapitoly navrhneme doporučení cílená na jedince, se kterými jsme uskutečnili v rámci výzkumu rozhovory. Důležité je zde uvést, že na přípravě různých aktivit v průběhu roku se podílí metodik prevence.

U chlapce M. bychom doporučili zejména **sportovní aktivity**. Dále je žádoucí naučit ho různé **metody pracující s jeho sklony k agresi**. Důležité je také **posilovat jeho sebevědomí**, aby nebyl náchylný k afektivnímu chování způsobenému např. provokací okolí.

U dívky J. je žádoucí vyhledat **jiné způsoby uklidnění**, např. **antistresové činnosti**, a **komunikovat o jejích pocitech**.

V případě dívky S. bychom se zaměřili na **trénink v oblasti emočních a sociálních dovedností**, který by mohl pomoci v navazování kvalitnějších vztahů postrádajících nebezpečí vzniku rizikového chování. Důležitá je **podpora vlastního seberozvoje a pomoc v uvědomění si své hodnoty**. Dívce by měl být ze strany odborníka sledován **příjem potravy a mělo by být rovněž korigováno, s kým tráví svůj volný čas a jakým způsobem**.

U chlapce A. se jeví jako efektivní **ukázat vhodné hry a aplikace rozvíjející jeho sociální stránku či naučné hry**. Dále je důležité **obeznámit chlapce se stinnými stránkami moderních technologií a učit ho sebekontroly**.

U chlapce O. doporučujeme začít s nějakou **sportovní aktivitou**. Ke snížení rizika užívání návykových látek by mohlo pomoci **více mu naslouchat a podporovat ho v hledání a následném udržení sebeúcty a sebedůvěry**. Je důležité chlapce **co nejvíce chválit a vytvořit u něj postupně pevný hodnotový systém, který by rozlišoval, co je správné, co nikoliv**, což by mohlo jeho rozhodování ovlivnit. Co se týče řešení chlapcových sklonů k depresím, zde bychom doporučili návštěvu odborníka, tedy **psychiatra**.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. V rámci teoretické části jsme prostřednictvím studia odborné literatury a dalších odborných zdrojů popsali důležité pojmy související se zvolenou problematikou ústavní výchovy, rizikového chování a jeho prevence. V praktické části jsme představili nejprve výzkumné šetření a poté provedli kvalitativní výzkum, kde jsme nejprve stanovili výzkumné otázky, které jsme na závěr průzkumu ověřovali. Cílem bylo popsat chování vybraných jedinců ve vybraném dětském domově a zaměřit se na formy rizikového chování.

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že se u mladistvých umístěných do zvoleného dětského domova objevují různé závislosti, a to jak látkové (např. kouření cigaret, užívání alkoholu a další), tak nelátkové (např. závislost na hraní her na mobilním telefonu a další). Zaznamenali jsme zde problémy s respektováním autorit, celkovou neposlušnost, agresi, šikanu, záškoláctví, krádeže atd. Zvolení jedinci se nyní nachází v nejrizikovějším období svého života, co se týče vzniku závislostního chování, jež se zpravidla vyskytuje v kombinaci různých typů, nikoliv pouze jeden druh. Může nastat situace, kdy jedinec vyzkouší cigaretu či alkohol a poté pokračuje k mnohem škodlivějším a nebezpečnějším látkám. Někteří jedinci se nechají snadno strhnout partou a určité rizikové aktivity u nich přerostou v mnohem závažnější chování. Na vznik rizikového chování má vliv mnoho faktorů, např. prostředí, vrstevníci, osobnostní charakteristiky atd. S jistotou můžeme říci, že naprosto nezastupitelnou funkci a úlohu vedoucí k tomuto chování má nejen v těchto případech rodina, která představuje primární skupinu, do níž se každý dostává ihned po narození a přejímá od ní chování i postoje. Vyskytuje-li se v rodině nevhodný či nedostatečný model chování, roste riziko vývoje osobnostních rysů vedoucích k poruchám chování. Rizikové faktory lze zaznamenat již v dětství, poté v době dospívání a posléze v dospělosti během života ve společnosti. V dětství se může jednat o zneužívání či zanedbávání dítěte, v etapě dospívání o nízké sebevědomí a nedostatečnou sebeúctu, chronické nemoci, nejisté vyhlídky do budoucnosti a další.

Do Dětského domova Moravská Třebová se dostávají děti a mladiství v různém věku a s nejrůznější genetickou zátěží. Většinou jsou tyto jedinci určitým způsobem narušeni již z biologické rodiny, proto je nutné s nimi co nejefektivnějším způsobem pracovat. Jedná se o jedince, kteří se mohou cítit osamoceni, rádi by měli kamarády a potřebovali by se zapojit do různých činností apod.

Výsledky zpracovaného výzkumu by mohly být podkladem k dalšímu zkoumání zvolené problematiky prevence rizikového chování dětí a mladistvých v dětských domovech. Jejich umístění mimo vlastní rodinu pro ně představuje velký problém a mnohdy i traumatický zážitek. Proto bychom měli apelovat na všechny, aby se co nejvíce snažili vytvořit vlastním dětem co nejbezpečnější a nejšťastnější domov, aby si útočiště v dětských domovech mohlo hledat stále méně dětí a mladistvých.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4742-489.

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.

BISKUP, Pavel a František SCHNEIBERG, eds, 1994. *Sborník z 1. národní konference k problematice týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte pořádané ve dnech 10.-12. listopadu 1993 v Mostě s mezinárodní účastí Společnosti sociální pediatrie České lékařské společnosti J.E. Purkyně a Dětským domovem pro děti do 3 let v Mostě*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 80-85529-11-4.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.

HALÍŘOVÁ, Martina, 2012. *Sociální patologie a ochrana dětství v Čechách od dob osvícenství do roku 1914: disciplinace jako součást ochrany dětství*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 978-807-3954-864.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

JANSKÝ, Pavel, 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-534-9.

JEDLIČKA, Richard, 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.

- JEDLIČKA, Richard, 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0096-5.
- KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ, 2014. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-793-4.
- KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
- LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-2461-983-5.
- MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, eds., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
- MIOVSKÝ, Michal et al., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.
- MIOVSKÝ, Michal, 2012. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga. ISBN 978-80-87258-89-7.

MIOVSKÝ, Michal et al., 2015a. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-392-1.

MIOVSKÝ, Michal et al., 2015b. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. ISBN 978-80-7422-393-8.

MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK, 2015. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-860-3.

PACNEROVÁ, Helena a Lucie MYŠKOVÁ, 2016. *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. Praha: I Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-7481-157-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

SEKERA, Ondřej, 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-728-1.

SLOMEK, Zdeněk, 2010. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-84-6.

SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.

SYCHROVÁ, Adriana, ed., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-757-5.

ŠTECH, Stanislav a Jana ZAPLETALOVÁ, 2013. *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0368-1.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA, 2012. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-397-1.

VÁVROVÁ, Soňa, Karla HRBÁČKOVÁ a Jakub HLADÍK, 2015. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7454-561-0.

ŽUFNÍČEK, Jan, Helena PACNEROVÁ a Adéla ZELENDA KUPCOVÁ, eds., 2012. *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-59-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

BUCHTA, Jan, 2017. *NK Díra Moravská Třebová* [online]. © 10. 1. 2017 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://www.osbonanza.cz/component/spsimpleportfolio/item/18-nizkoprahovy-klub-dira-provozovna-moravska-trebova>

CENTRUM J. J. PESTALOZZIHO, 2022a. *Krizové centrum Svitavy* [online]. © 2022 [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://pestalozzi.cz/sluzby/krizove-centrum-svitavy/>

CENTRUM J. J. PESTALOZZIHO, 2022b. *Poradenské centrum pro děti a mládež* [online]. © 2022 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://pestalozzi.cz/sluzby/poradenske-centrum-pro-deti-a-mladez/>

CZWIKI, 2021. *Psychiatrická nemocnice* [online]. © 28. 12. 2021 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: https://czwiki.cz/Lexikon/Psychiatrick%C3%A1_nemocnice

HUDEČEK, Ivan, 2014. *Středisko výchovné péče Svitavská ALFA* [online]. © 15. 9. 2014 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://www.klickevzdelani.cz/clanky/category/prace-s-zaky-se-specialnimi-potrebami/stredisko-vychovne-pecce-svitavka-alfa>

MĚSTO HAVLÍČKŮV BROD, 2013. *Centrum J. J. Pestalozziho* [online]. © 2013 [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://www.soshb.cz/poskytovatel/20-centrum-j.-j.-pestalozziho-o.-p.-s./>

MŠMT ČR, 2013. *Strategie a koncepce MŠMT* [online]. © 2013 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

Seznam použitých legislativních dokumentů

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (nový). In: *Sbírka zákonů* 22. 3., částka 33, s. 1132. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů* 31. 3., částka 37, s. 1277. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů* 29. 3., částka 48, s. 2978. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. In: *Sbírka zákonů* 24. 4., částka 47, s. 892. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů* 11. 8., částka 91, s. 4090. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů* 30. 12., částka 111, s. 7662. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů* 1. 10., částka 133, s. 7100–7119. ISSN 1211-1244

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. In: *Sbírka zákonů* 24. 9., částka 174, s. 9783. ISSN 1211-1244.

SEZNAM ZKRATEK

apod.	-	a podobně
atd.	-	a tak dále
ČR	-	Česká republika
DÚ	-	Diagnostický ústav
max.	-	maximálně
MŠMT	-	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MT	-	Moravská Třebová
např.	-	například
NK	-	Nízkoprahový klub
OOP	-	Obvodní oddělení policie
OSPOD	-	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
popř.	-	popřípadě
TV	-	televize
tzv.	-	tak zvaný
vč.	-	včetně

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Souhlas pro zákonné zástupce.....	I
Příloha B – Souhlas pro respondenty.....	II

**Udělení souhlasu ke zpracování osobních a citlivých údajů pro
zákonného zástupce**

Udělují paní Renatě Kozlovské souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů svého dítěte ke studijním a vědeckým účelům, poskytnutých v rozhovoru v rámci bakalářské práce na téma Rizikové chování dětí v Dětském domově v Moravské Třebové na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

Souhlasím, že jsem byl/a obeznámena se zachováním důvěrnosti a anonymity v bakalářské práci formou změny křestního jména i jmen blízkých osob v přepisu rozhovoru, v textu bakalářské práce a dalších dokumentech.

ano

ne

Souhlasím s písemným přepisem rozhovoru:

ano

ne

Vdne.....

.....

jméno, příjmení a podpis zákonného zástupce

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným využitím pro účely bakalářské práce

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Souhlasím s účelem rozhovoru, kterým je sběr dat v určitém časovém období pro potřeby výzkumu bakalářské práce Renaty Kozlovské na téma Rizikové chování dětí v Dětském domově v Moravské Třebové. Cílem výzkumu je zmapovat rizikové chování dětí v Dětském domově Moravská Třebová.
- O průběhu rozhovoru jsem byl/a dostatečně informován/a a seznámen/a s právem rozhovor odmítnout, popř. odmítnout účast na celém výzkumu.
- Byl/a jsem seznámen/a s tím, jak dlouho rozhovor potrvá a jak bude probíhat.
- Uděluji souhlas s nahráváním rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam bude po přepsání smazán a nebude poskytnut třetím stranám. Přepis v podobě transkripce bude umožněn pouze komisi u obhajoby bakalářské práce.
- Byl/a jsem seznámen/a s tím, že nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, kvůli kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Uděluji souhlas, aby výzkumnice použila rozhovor pouze pro účely své bakalářské práce. Transkripce a zvuková nahrávka budou po skončení výzkumu smazány.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Renata Kozlovská

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Rizikové chování dětí v Dětském domově v Moravské Třebové

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 58

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 33

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.